Polski Instytut Ekonomiczny

2/2025

WORKING PAPER

Podział obowiązków domowych i jego konsekwencje dla dzietności

Cytowanie: Baszczak, Ł., Lesiak, M., Lewandowski, M., Rozbicka, I., Wincewicz, A. (2025), *Podział obowiązków domowych i jego konsekwencje dla dzietności*, Working Paper, nr 2, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa.

Warszawa, maj 2025 r.
Autorzy: Łukasz Baszczak, Magdalena Lesiak, Marcin Lewandowski, Iga Rozbicka, Agnieszka Wincewicz
Współpraca: Marta Palczyńska
Redakcja merytoryczna: Andrzej Kubisiak
Redakcja: Jakub Nowak, Małgorzata Wieteska
Projekt graficzny: Anna Olczak
Skład i łamanie: Sławomir Jarząbek
Polski Instytut Ekonomiczny
Al. Jerozolimskie 87
02-001 Warszawa
© Copyright by Polski Instytut Ekonomiczny

Spis treści

Kluczowe liczby 4
Kluczowe wnioski 6
Wprowadzenie 8
Rozdział 1. Podział obowiązków domowych i opiekuńczych pomiędzy kobiety i mężczyzn 11
1.1. Polska na tle międzynarodowym 11
1.2. Podział obowiązków wśród dorosłych Polaków 14
1.3. Podział obowiązków wśród rodziców 15
1.4. Normy społeczne dotyczące ról płciowych 18
1.5. Satysfakcja z podziału prac domowych wśród rodziców małych dzieci 20
Rozdział 2. (Nie)zadowolenie z podziału obowiązków domowych i opiekuńczych a dzietność 25
2.1. Dotychczasowe badania zależności między podziałem prac domowych i opiekuńczych a dzietnością 25
2.2. Zadowolenie z podziału obowiązków a chęć posiadania kolejnego dziecka – analiza wielowymiarowa 28
2.3. Możliwe przyczyny zależności między zadowoleniem z podziału obowiązków i gotowością na kolejne dziecko 39
Dyskusja 42
Podsumowanie 44
Aneks 46
A1. Rodzice małych dzieci – badanie PIE 46
A2. Statystyki opisowe zmiennych wykorzystanych w modelach 48
A3. Dodatkowe wykresy 52
Bibliografia 64
Spis tabel i wykresów 68

Kluczowe liczby

Matki	Ojcowie
Deklarowany podział obowiązków domowych i opiekuńczych	
63 proc.	**10 proc.**
wykonuje więcej obowiązków niż ich partner	
27 proc.	**36 proc.**
dzieli się obowiązkami z partnerem po równo	
9 proc.	**56 proc.**
partner wykonuje więcej obowiązków	
Oczekiwania dotyczące podziału obowiązków domowych i opiekuńczych	
12 proc. partner powinien wykonywać więcej obowiązków niż ja	**38 proc.** partnerka powinna wykonywać więcej obowiązków niż ja
69 proc.	**56 proc.**
partnerzy powinni dzielić się obowiązkami po równo	
18 proc. partner powinien wykonywać mniej obowiązków niż ja	**6 proc.** partnerka powinna wykonywać mniej obowiązków niż ja

Matki	Ojcowie
Zadowolenie z podziału obowiązków domowych i opiekuńczych	
64 proc.	**89 proc.**
deklaruje zadowolenie z podziału obowiązków	
41 proc. zadowolonych	**37 proc. zadowolonych**
dzieli się obowiązkami z partnerem **po równo**	
45 proc. zadowolonych	**56 proc. zadowolonych**
wykonuje **więcej** obowiązków niż partner	wykonuje **mniej** obowiązków niż partnerka
Niezadowolenie z podziału obowiązków domowych i opiekuńczych	
36 proc.	**11 proc.**
deklaruje niezadowolenie z podziału obowiązków.	
95 proc.	**55 proc.**
wykonuje **więcej** obowiązków niż partner	wykonuje **mniej** obowiązków niż partner

Wnioski z analizy wielowymiarowej

- rodzice zdecydowanie zadowoleni z podziału obowiązków domowych i opiekuńczych są **o 16 pkt. proc.** bardziej skłonni do dalszego powiększenia rodziny niż rodzice niezadowoleni z podziału
- chęć posiadania kolejnego dziecka większą **o 10 pkt. proc.** wykazują mężczyźni niż kobiety
- mieszkanie z rodzicami lub teściami jest związane z większą (**o 9 proc.**) chęcią posiadania kolejnego dziecka
- rodzice dwójki dzieci wykazują **o 29 pkt. proc.** mniejszą chęć posiadania kolejnego dziecka niż rodzice jedynaków, dla rodziców trójki dzieci różnica ta wynosi **30 pkt. proc.**, a dla rodziców czwórki lub większej liczby dzieci **24 pkt. proc.**

Kluczowe wnioski

Zadowolenie z podziału obowiązków domowych i opiekuńczych ma istotne znaczenie dla chęci posiadania kolejnego dziecka. Na podstawie danych dotyczących rodziców małych dzieci w Polsce zidentyfikowaliśmy zależność między zadowoleniem z podziału obowiązków a chęcią powiększenia rodziny. Z naszych analiz wynika, że chęć posiadania kolejnego dziecka silnie zależy od zadowolenia z podziału obowiązków, a nie od ich rzeczywistego rozkładu. Nawet przy równym podziale, jeśli respondenci są niezadowoleni, to nie deklarują większej gotowości do posiadania kolejnego dziecka.

Zarówno w Polsce, jak i w innych krajach o różnym poziomie rozwoju gospodarczego, dominuje model, w którym kobiety wykonują większą część obowiązków domowych i opiekuńczych. Dotyczy to zarówno prac porządkowych i organizacyjnych, jak i opiekuńczych oraz kognitywnych, takich jak planowanie i egzekwowanie codziennych zadań ważnych dla funkcjonowania domu i rodziny. Obciążenie kobiet pracą w domu i obowiązkami opiekuńczymi w Polsce utrzymuje się pomimo rosnącej aktywności zawodowej kobiet i zmiany oczekiwań społecznych dotyczących tradycyjnie postrzeganych ról płciowych. Różnice pomiędzy płciami występują nawet wśród bezdzietnych kobiet i mężczyzn oraz mieszkających samotnie, a rodzicielstwo dodatkowo zwiększa zakres „niewidzialnej pracy" kobiet.

W większości polskich gospodarstw domowych z małymi dziećmi kobiety wykonują więcej prac domowych i opiekuńczych niż mężczyźni. Taki podział obowiązków deklarują zarówno kobiety, jak i mężczyźni. W ok. 1/3 przypadków rodzicom małych dzieci udaje się dzielić obowiązki po równo – taki podział deklaruje 27 proc. matek i 36 proc. ojców.

Rzeczywisty nierówny podział obowiązków między rodzicami małych dzieci często odbiega od tego, jak podział ten powinien według nich wyglądać. Większość matek (69 proc.) i nieco więcej niż połowa ojców (56 proc.) uważa, że podział powinien być równy. Ojcowie częściej niż matki deklarują, że nierówny podział na ich korzyść jest właściwy. 38 proc. mężczyzn w porównaniu z 12 proc. kobiet wskazuje, że powinni wykonywać mniej obowiązków niż partner.

Niezadowoleni z aktualnego podziału obowiązków stanowią mniejszość, jednak wśród matek udział niezadowolonych jest trzykrotnie większy (36 proc. w porównaniu z 11 proc. wśród ojców). Kobiety niezadowolone z podziału obowiązków to niemal wyłącznie te, które wykonują większość prac domowych i opiekuńczych. Najczęściej usatysfakcjonowane są z kolei te, w rodzinach których obowiązki są dzielone po równo, jednak blisko połowa zadowolonych kobiet wykonuje więcej obowiązków domowych niż ich partnerzy. Natomiast wśród niezadowolonych mężczyzn są zarówno wykonujący więcej prac domowych niż partnerki, jak i mniej.

Chęć posiadania kolejnego dziecka zależy także od płci respondentów, liczby posiadanych dzieci, wieku najmłodszego dziecka oraz mieszkania we wspólnym gospodarstwie domowym z rodzicami lub teściami. Z przeprowadzonej analizy wynika, że mężczyźni częściej wyrażają chęć posiadania kolejnego dziecka niż kobiety. Najbardziej skłonni do powiększenia rodziny są rodzice jednego dziecka. Istotny jest również wiek najmłodszego dziecka – im starsze jest najmłodsze dziecko w rodzinie, tym mniejsza jest skłonność do decyzji o kolejnym. Ponadto wspólne mieszkanie z rodzicami lub teściami sprzyja decyzji o kolejnym dziecku.

Wprowadzenie

Przyspieszające zmiany demograficzne w rozwiniętych krajach Zachodu zmuszają rządzących do poszukiwania coraz to nowszych rozwiązań nawarstwiających się problemów spowodowanych przez niskie od kilku dekad wskaźniki urodzeń. Z jednej strony testowane są kolejne pomysły wspierania dzietności, z drugiej strony rosnące potrzeby rynku pracy skłaniają do mobilizacji niewykorzystanych zasobów, w tym migrantów czy kobiet. W Polsce skuteczne rozwiązania w tym zakresie są dramatycznie potrzebne, zważywszy że wskaźnik dzietności (TFR, *total fertility rate*) w ostatnich latach co roku konsekwentnie znajduje się na rekordowym i coraz niższym poziomie. Wskaźnik ten zaczął gwałtownie spadać w latach 80. XX wieku (wykres 1 w aneksie A3), a od lat 90. utrzymuje się poniżej poziomu zastępowalności pokoleń. Przez ostatnie dwie dekady pozostaje bardzo niski, z nielicznymi, krótkotrwałymi okresami wzrostu. Według danych GUS, w 2023 r. wyniósł średnio 1,16 dziecka na kobietę w wieku rozrodczym, a z szacunków Eurostatu wynika, że dzietność w Polsce w 2023 r. była jedną z najniższych w UE (www1).

Skuteczność rozmaitych programów pronatalistycznych jest ciągle analizowana i nie ma w tej kwestii rozstrzygających wniosków. Punktowe odbicia wskaźnika dzietności w Czechach czy na Węgrzech (a ostatnio także w Hiszpanii, a nawet Korei Południowej) mogą sugerować, że polityka państwa jest w stanie wpływać na wzrost urodzeń. Pojawiają się też sceptyczne głosy tych, którzy wskazują na dłuższe trendy i każą pogodzić się z faktem, że niemożliwe jest odwrócenie spadku dzietności. Jednocześnie upatrują w tym też pozytywnych skutków gospodarczych takich jak lepsza edukacja, większa akumulacja kapitału ludzkiego, wyższe dochody, z zaznaczeniem jednak, że taki scenariusz możliwy jest jedynie tam, gdzie spadek dzietności nie jest zbyt głęboki (Skirbekk, 2022).

Nie ma natomiast wątpliwości, że z powodów, które stały się w ostatnich dekadach przedmiotem wytężonych analiz i licznych publikacji, w XXI w. decyzje prokreacyjne stały się niezwykle trudnym i złożonym procesem, uwarunkowanym wieloma czynnikami – nie tylko ekonomicznymi, ale także kulturowymi, a państwo ma ograniczoną rolę w ich kształtowaniu. Ostateczny wybór należy do przyszłych rodziców i sama możliwość jego dokonania stanowi z pewnością fundamentalną wartość. Nie można jednak zapominać, że ich decyzje nie zapadają w próżni, ale w całej konstelacji kontekstów,

które kształtuje m.in. polityka publiczna. Ta zaś, zgodnie z podstawowym paradygmatem nauk behawioralnych, jest o tyle bardziej skuteczna (w każdej dziedzinie), o ile bardziej precyzyjnie odwołuje się do zweryfikowanych empirycznie przyczyn danego problemu. Kluczowe jest przy tym pogłębianie naszej wiedzy o tym, jakie czynniki mają znaczenie przy podejmowaniu decyzji prokreacyjnych oraz sama wiedza o tym, że katalog tych czynników jest niezwykle różnorodny.

Klasyczny już zestaw rozwiązań promujących dzietność uwzględnia transfery pieniężne, ulgi podatkowe, wydłużane systematycznie urlopy (od niedawna oferowane też ojcom), rozbudowę infrastruktury opiekuńczej – wszystkie w odpowiedzi na poprawnie zidentyfikowane potrzeby rodziców małych dzieci. Najnowsze badania wskazują natomiast na mniej oczywistą przyczynę spadającej dzietności, jaką jest obciążenie kobiet obowiązkami domowymi (tj. pranie, sprzątanie, gotowanie), a ściślej rzecz biorąc podwójne obciążenie pracą zawodową i rutynowymi oraz czasochłonnymi czynnościami związanymi z prowadzeniem domu. W przypadku rodziców, obowiązki domowe uwzględniają także opiekę nad dzieckiem. Wraz z rosnącą aktywnością zawodową kobiet i słabnącym paradygmatem tradycyjnego podziału ról coraz więcej par deklaruje równy podział jako preferowany układ, ale w rzeczywistości kobiety nadal wykonują więcej pracy w domu (Kaufmann, 1998; Grunow, Schulz, Blossfeld, 2012; Kiełczewska, Kukołowicz, Wincewicz, 2022). O ile kwestia organizacji życia domowego nie leży w gestii urzędników, o tyle zrozumienie jak duży wpływ sfera obowiązków domowych (a nie tylko opiekuńczych) ma na decyzje podejmowane w innych dziedzinach życia społecznego stanowi istotny czynnik skuteczności rozwiązań proponowanych przez państwo.

„Ukryta praca”[1] kobiet nie od dziś interesuje ekonomistów zwracających uwagę na brak odzwierciedlenia tej bardzo ważnej i pochłaniającej ogromne zasoby czasu aktywności kobiet w rachunkach produktu krajowego. ONZ szacuje, że na całym świecie kobiety wykonują co najmniej dwa i pół razy więcej nieodpłatnej pracy niż mężczyźni (www2). W ramach kategorii pracy ukrytej można wyróżnić przede wszystkim prace opiekuńcze (związane z opieką nad osobami niesamodzielnymi) i domowe (np. sprzątanie, pranie, gotowanie). Wpływ obciążenia tą pracą na dobrostan i satysfakcję życiową, zakres aktywności zawodowej czy decyzje prokreacyjne to stosunkowo nowy obszar w literaturze ekonomicznej.

[1] W literaturze naukowej funkcjonuje kilka określeń tego zjawiska. Termin „ukryta” lub „niewidzialna” praca wskazuje na jej nieodpłatny charakter, pozostający poza oficjalnymi rachunkami ekonomicznymi. Często używa się pojęcia „praca reprodukcyjna”, podkreślając tym samym, że czynności takie jak sprzątanie, gotowanie czy opieka są niezbędne dla podtrzymania codziennej egzystencji i reprodukcji społecznej. W sytuacji, gdy tego rodzaju działalność wykonywana jest w ramach gospodarstwa domowego i poza rynkiem pracy, określa się ją mianem pracy „nieodpłatnej” lub „nieopłacanej”.

Niniejsza publikacja stanowi jedną z niewielu w Polsce ilustracji na poziomie danych jednostkowych istotnej statystycznie zależności pomiędzy satysfakcją z podziału prac domowych i opiekuńczych a preferencjami dotyczącymi posiadania kolejnego dziecka. Podstawą zaprezentowanych analiz jest zrealizowane przez PIE badanie rodziców małych dzieci (w wieku do 9 lat)[2]. Zidentyfikowanie tej zależności rodzi pytania o czynniki tej satysfakcji lub jej braku. Odpowiedzi na te pytania dostarcza analiza ilościowa danych z przeprowadzonego badania. Zgromadzone wnioski mogą być pomocne w doprecyzowaniu warunków brzegowych i realnych możliwości polityki dzietności na tle czynników decyzji prokreacyjnych pozostających poza wpływem działań instytucjonalnych.

Rozdział 1 zawiera podsumowanie dostępnych danych ilustrujących podział obowiązków w gospodarstwach domowych w Polsce i na świecie. Dane pochodzą z badań Głównego Urzędu Statystycznego, badania International Social Survey Programme: Family and Changing Gender Roles z 2022 r. oraz badania PIE zrealizowanego na próbie rodziców małych dzieci w drugiej połowie 2022 r. W rozdziale 2 przedstawiamy wyniki analizy ilościowej z badania relacji między różnymi konfiguracjami podziału obowiązków i zadowoleniem z istniejącego podziału a chęcią posiadania dzieci. Wskazujemy też czynniki społeczno-demograficzne różnicujące stosunek badanych do podziału obowiązków w ich rodzinach oraz inne omawiane w literaturze konsekwencje braku satysfakcji z podziału obowiązków dla dobrostanu niefinansowego. Wyjaśniamy również, z czego może wynikać wpływ zadowolenia z podziału obowiązków (lub jego braku) na preferencje dotyczące posiadania kolejnego dziecka. W podsumowaniu omawiamy wstępnie znaczenie uzyskanych wniosków dla dalszych badań i oceny skuteczności narzędzi polityki dzietności.

[2] Opis badania znajduje się w aneksie A1.

Rozdział 1. Podział obowiązków domowych i opiekuńczych pomiędzy kobiety i mężczyzn

1.1. Polska na tle międzynarodowym

We wszystkich krajach, bez względu na poziom rozwoju gospodarczego, nadal dominuje model, w którym kobiety wykonują więcej pracy w domu. Ograniczenia metodologiczne w pomiarze indywidualnego wkładu w realizację tych obowiązków sprawiają, że zgromadzone dane należy traktować jako przybliżone szacunki, a nie wierne odwzorowanie rzeczywistości. Niemniej, niezależnie od przyjętej metody kalkulacji, wniosek pozostaje niezmienny – nierówności w podziale prac domowych i opiekuńczych wciąż istnieją i na całym świecie kobiety ponoszą ich większy ciężar. Dotyczy to zarówno prac porządkowych, organizacyjnych, jak i opiekuńczych oraz kognitywnych, takich jak planowanie i egzekwowanie codziennych zadań ważnych dla funkcjonowania domu i rodziny.

Na tle innych krajów europejskich zarówno Polki, jak i Polacy deklarują relatywnie wysokie zaangażowanie w obowiązki domowe i opiekuńcze. W badaniu International Social Survey Programme: Family and Changing Gender Roles (ISSP, www3) zapytano respondentów, ile godzin tygodniowo poświęcają na prace domowe i opiekuńcze. Średnie szacunki, przedstawione na wykresie 1, uwzględniają podział według płci i kraju. Są to dane dotyczące ogółu dorosłych kobiet i mężczyzn w danym kraju. Na uwagę zasługują różnice w całkowitym deklarowanym czasie poświęcanym na obowiązki domowe i opiekuńcze w poszczególnych krajach. W Polsce jest to aż 37 godz. tygodniowo w przypadku kobiet i 22 godz. w przypadku mężczyzn, podczas gdy w Danii zaledwie 19 godz. w przypadku kobiet i 13 godz. w przypadku mężczyzn (podobnie jest w Holandii). Różnice te wynikają w dużej mierze z norm kulturowych, np. różnych standardów i preferencji dotyczących poszczególnych zadań, podejścia do opieki instytucjonalnej czy powszechności korzystania z płatnej pomocy domowej.

Doepke i in. (2022) zbadali nierówności w podziale obowiązków domowych i opiekuńczych na poziomie rodzin poprzez analizę odpowiedzi do serii pytań o konkretne zadania, takie jak sprzątanie czy gotowanie. Respondenci oceniali stopień swojego zaangażowania oraz udział partnera w tych czynnościach – deklarowali, że zawsze lub zwykle tę czynność wykonuje jeden

z partnerów lub dzielą się nią po równo. **Analiza wykazała, że polscy mężczyźni są relatywnie mało zaangażowani w obowiązki domowe i opiekuńcze w swoich rodzinach** – wykonują średnio około 20 proc. zadań. Dla porównania, w krajach skandynawskich, gdzie mężczyźni byli najbardziej zaangażowani, ten odsetek wyniósł około 35 proc.

Wykres 1. Średnia deklarowana liczba godzin, którą respondenci poświęcali w ciągu tygodnia na obowiązki domowe i opiekuńcze w poszczególnych krajach europejskich w zależności od płci (w godz.)

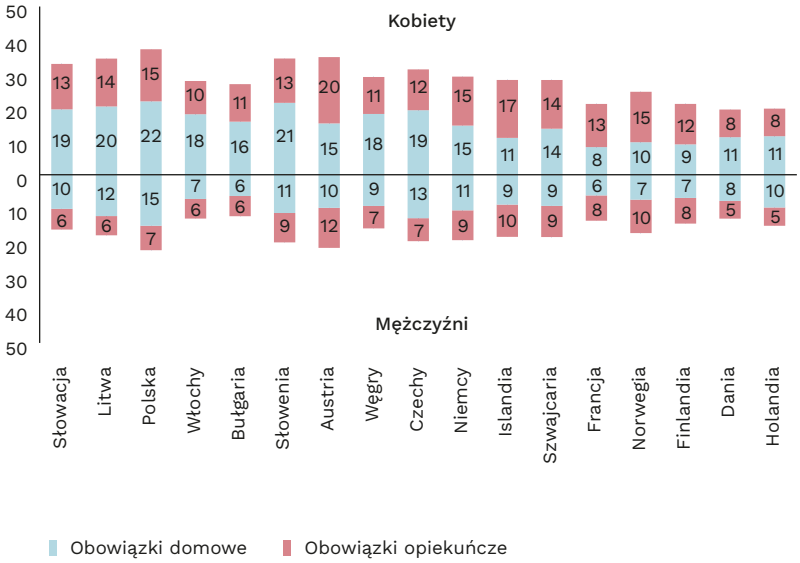

Uwaga: kraje są ułożone według wielkości różnicy między średnimi deklaracjami kobiet i mężczyzn – od najwyższej do najniższej.

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie danych ISSP 2022 (ISSP Research Group, 2025).

García-Román (2025) zbadała z kolei zaangażowanie kobiet i mężczyzn w rutynowe prace domowe w jednoosobowych gospodarstwach domowych na podstawie danych z budżetów czasu ludności w latach 2008-2015 (w zależności od tego, z którego roku dane były dostępne). Wśród osób mieszkających samotnie, kobiety poświęcały więcej czasu niż mężczyźni na wykonywanie obowiązków, chociaż różnice między płciami były wyraźnie mniejsze niż w innych, liczniejszych kategoriach gospodarstw domowych. **Samotnie mieszkający Polacy okazali się jednymi z najbardziej zaangażowanych w prace domowe mężczyzn spośród 19 analizowanych krajów**. Dziennie poświęcali na te zadania około 90 min. Wyższe zaangażowanie autorka zaobserwowała jedynie w Rumunii (122 min. dziennie) i RPA (108 min.). Skorygowana luka

między płciami w czasie przeznaczonym na prace domowe w jednoosobowych gospodarstwach domowych była w Polsce także relatywnie niska – wyniosła 32 min. dziennie[3].

Ramka 1. Jak mierzyć zakres wykonywanych prac domowych i opiekuńczych?

Dokładny pomiar faktycznie wykonywanych prac domowych i opiekuńczych stanowi wyzwanie dla naukowców. Trudność w pomiarze wynika nie tylko z braku możliwości naocznego wglądu w faktyczny podział pracy w gospodarstwach domowych, ale także niejednoznaczność i zróżnicowanie zadań oraz różny stopień regularności podziału uwarunkowane różną organizacją i specyfiką funkcjonowania w różnych gospodarstwach domowych oraz samą kompozycją tych gospodarstw.

Do zbierania danych wykorzystywane są głównie kwestionariusze i ankiety opierające się na szacunkach i deklaracjach respondentów dotyczących podziału oraz rozwiązania polegające na prowadzeniu dzienników, w których badani zapisują, ile czasu w ciągu dnia poświęcali poszczególnym czynnościom. Dzienniki pozwalają uchwycić podział obowiązków domowych bardziej precyzyjnie i rzetelnie. Badania ankietowe są znacznie prostsze w realizacji, ale ich wyniki często obciążone są subiektywną oceną badanych. Zarówno kobiety, jak i mężczyźni mogą mieć tendencję do przeszacowywania swojego zaangażowania, co wynika z indywidualnych odczuć obciążenia pracą, selektywnej pamięci czy różnic w postrzeganiu wysiłku włożonego w dane zadania.

W analizie podziału obowiązków pomiędzy kobietami a mężczyznami można wykorzystać dwa podejścia – absolutne i dystrybutywne. Pierwsze polega na mierzeniu lub szacowaniu czasu spędzonego na wykonywaniu obowiązków domowych dziennie lub tygodniowo przez każdego z partnerów osobno, a drugie – na mierzeniu lub szacowaniu proporcji obciążenia każdego z partnerów całokształtem obowiązków.

Mankamentem porównań zaangażowania partnerów w obowiązki domowe przy użyciu podejścia absolutnego jest to, że liczba godzin poświęconych różnym czynnościom może być uzależniona od wielu czynników, takich jak różnice w dokładności sprzątania czy preferencjach w zakresie stopnia skomplikowania posiłków, harmonogramu pracy uniemożliwiającego gotowanie w domu itp. (Greenstein, 2000). Z drugiej strony, precyzyjne zilustrowanie różnic w czasie poświęconym na poszczególne zadania byłoby niemożliwe przy użyciu metody porównującej jedynie proporcje.

W publikacji przedstawiamy dane zarówno w podejściu absolutnym (dane GUS i ISSP), jak i dystrybutywnym (dane PIE). GUS stosuje metodę dzienników w ramach badania budżetu czasu ludności. Dane z badań ISSP i badania rodziców małych dzieci PIE zostały zgromadzone w formie ankiet internetowych.

Badania nad podziałem obowiązków domowych według płci dowodzą, że na całym świecie kobiety wykonują w domu przede wszystkim rutynowe i nieelastyczne czasowo obowiązki, takie jak gotowanie i sprzątanie, podczas gdy mężczyźni zajmują się głównie zadaniami incydentalnymi, takimi jak zakupy, ogrodnictwo czy naprawy domowe (Blair, Lichter, 1991; Hook, 2010; Kan, Sullivan, Gershuny, 2011). Dane ISSP 2022 wskazują, że kobiety w Polsce w przeważającej mierze zajmują się praniem, sprzątaniem oraz

[3] „Skorygowana luka" to różnica pomiędzy kobietami i mężczyznami w wykonywaniu codziennych obowiązków domowych po uwzględnieniu ich cech społeczno-demograficznych.

przygotowywaniem posiłków (wykres 3 w aneksie). Równy podział obowiązków najczęściej deklarowany jest przez respondentów w przypadku planowania wspólnych aktywności, opieki nad chorymi członkami rodziny oraz robienia zakupów. Warto jednak zaznaczyć, że gdy dochodzi do nierównowagi w tych obszarach, kobiety zazwyczaj przejmują na siebie większą część prac.

1.2. Podział obowiązków wśród dorosłych Polaków

Kobiety w Polsce średnio poświęcają więcej czasu na prace domowe i opiekuńcze, natomiast mężczyźni – na pracę zawodową. Według danych GUS kobiety w Polsce wykonują obowiązki domowe i opiekuńcze średnio przez 4 godz. 19 min. dziennie, podczas gdy mężczyźni – 2 godz. 41 min. (wykres 2). Oznacza to, że kobiety poświęcają na te zadania o 1 godz. 38 min. więcej. Z kolei mężczyźni przeznaczają więcej czasu na pracę zawodową – średnio 3 godz. 56 min. dziennie, podczas gdy kobiety 2 godz. 25 min. Łącznie na pracę opłacaną i nieopłacaną kobiety poświęcają 6 godz. 44 min. dziennie, a mężczyźni 6 godz. 37 min.

Wykres 2. Średnia liczba godzin poświęcanych na pracę zawodową oraz obowiązki domowe i opiekuńcze w zależności od płci w Polsce wśród osób w wieku 15 lat lub więcej w 2023 r. (w godz.)

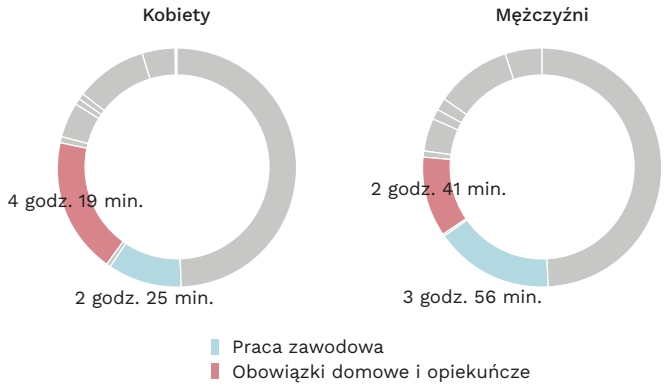

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników badania GUS *Dobowy budżet czasu ludności w 2023 r.*

Podobny obraz różnic między kobietami a mężczyznami w czasie przeznaczonym na prace domowe i opiekuńcze płynie z danych ISSP, zgodnie z którymi kobiety poświęcają na te obowiązki średnio 15 godz. więcej tygodniowo niż mężczyźni (wykres 3).

Wykres 3. Średni deklarowany czas przeznaczony na obowiązki domowe i opiekuńcze w tygodniu w Polsce w zależności od płci w latach 2002, 2012 i 2022 (w godz.)

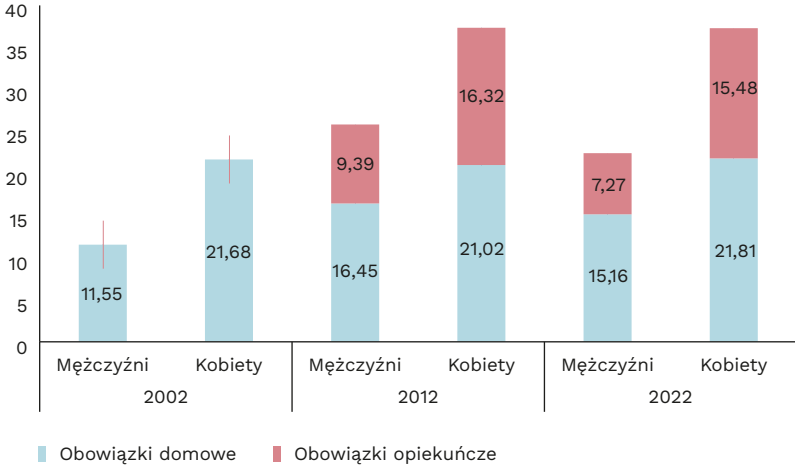

Uwaga: brak danych dotyczących obowiązków opiekuńczych w 2002 r.

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie danych ISSP 2002, 2012 i 2022 (ISSP Research Group, 2013; ISSP Research Group, 2016; Zieliński, Jerzyński, 2022).

Wyniki badań wskazują, że choć w ostatnich dekadach odnotowano wzrost zaangażowania mężczyzn w obowiązki domowe, to nierówności wciąż pozostają wyraźne. W ostatnich dziesięcioleciach w grupie kilkunastu krajów rozwiniętych objętych analizą – w tym również Polski – Altintas i Sullivan (2016) zauważyli stopniowy zwrot w stronę bardziej zrównoważonego podziału obowiązków domowych między kobietami a mężczyznami. Choć dynamika tego procesu nie była jednolita, ponieważ pojawiały się okresowe zahamowania i spowolnienia, a nawet cofnięcia, to jednak w latach 1961-2011 zarysował się wyraźny trend w kierunku większej równości płci w sferze prac domowych. Mimo to, w trzech kolejnych edycjach badania ISSP kobiety niezmiennie deklarowały poświęcanie większej liczby godzin na wykonywanie obowiązków domowych i opiekuńczych niż mężczyźni (wykres 3). Choć w pierwszej dekadzie XXI w. mężczyźni zwiększyli swoje zaangażowanie, to w 2022 r. ilość czasu poświęcanego przez nich na prace domowe i opiekuńcze ponownie się zmniejszyła.

1.3. Podział obowiązków wśród rodziców

Matki są znacznie bardziej obciążone obowiązkami domowymi i opiekuńczymi niż ojcowie oraz kobiety bezdzietne. W badaniu ISSP matki mieszkające z dziećmi deklarowały, że obowiązki te zajmują im średnio około 57 godz.

tygodniowo, podczas gdy kobiety bezdzietne – około 26 godz. (wykres 4). Ojcowie deklarowali około 30 godz., a mężczyźni bezdzietni 19 godz. Matki wykonują więc średnio prawie dwa razy więcej pracy niż ojcowie i ponad dwa razy więcej niż kobiety bezdzietne. W porównaniu z osobami bez dzieci, kobiety przejmują przede wszystkim dodatkowe prace opiekuńcze, a nierówności w podziale obowiązków domowych utrzymują się.

Nierówności między płciami utrzymują się nawet wśród osób bezdzietnych. Według danych ISSP (2022), kobiety bez dzieci poświęcają na obowiązki domowe i opiekuńcze średnio o 8 godz. tygodniowo więcej niż bezdzietni mężczyźni (wykres 4).

Wykres 4. Deklarowana średnia liczba godzin poświęconych na obowiązki domowe i opiekuńcze w tygodniu w Polsce wśród osób bezdzietnych i rodziców w zależności od płci (w godz.)

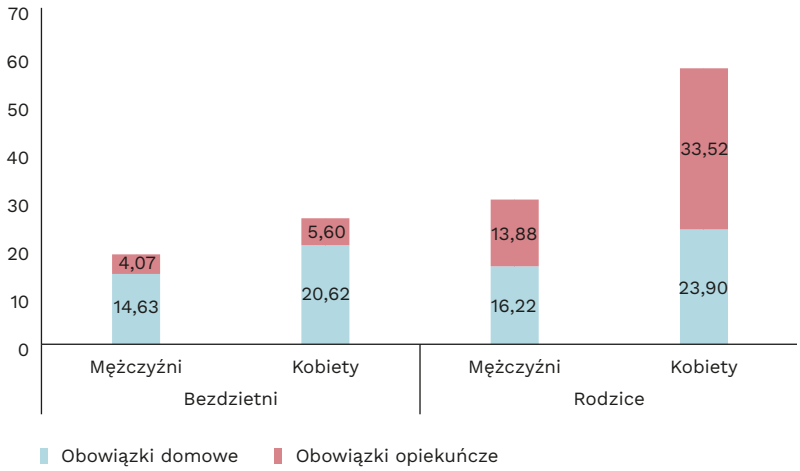

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie danych ISSP 2022 (Zieliński, Jerzyński, 2022).

Większe obciążenie kobiet obowiązkami domowymi i opiekuńczymi potwierdziło także zrealizowane przez PIE badanie rodziców dzieci do lat 9. W wykorzystanym kwestionariuszu zastosowaliśmy podejście dystrybutywne pomiaru podziału obowiązków: poprosiliśmy respondentów o oszacowanie podziału obowiązków domowych na skali od 0 do 10, gdzie „0" oznacza, że respondent wykonuje wszystkie obowiązki w domu, a „10", że wszystkie obowiązki wykonuje jego partner lub partnerka[4].

[4] Skala ta oznacza, że przeskok o jednostkę (np. wybór odpowiedzi „3" względem odpowiedzi „2") oznacza zmianę proporcji obciążenia pracą domową i opiekuńczą respondenta względem jego partnera o 10 pkt. proc. (np. różnica między odpowiedziami „2" a „3" oznacza przeskok proporcji wykonywanej pracy z 80/20 proc., gdzie 80 proc. wykonuje respondent, na 70/30 proc.).

Wykonywanie większości prac domowych i opiekuńczych wskazuje 63 proc. kobiet i 10 proc. mężczyzn (wykres 5). Jedynie 9 proc. kobiet twierdzi, że ich partnerzy przejmują większość tych obowiązków (czyli wybiera odpowiedź na skali większą niż „5”). 56 proc. mężczyzn przyznaje, że ich partnerki wykonują większą część prac domowych i opiekuńczych. Z kolei 27 proc. matek i 36 proc. ojców małych dzieci uważa, że obowiązki te są w ich rodzinach rozdzielone po równo.

Wykres 5. Deklarowany podział obowiązków domowych i opiekuńczych w polskiej rodzinie w zależności od płci (w proc.)

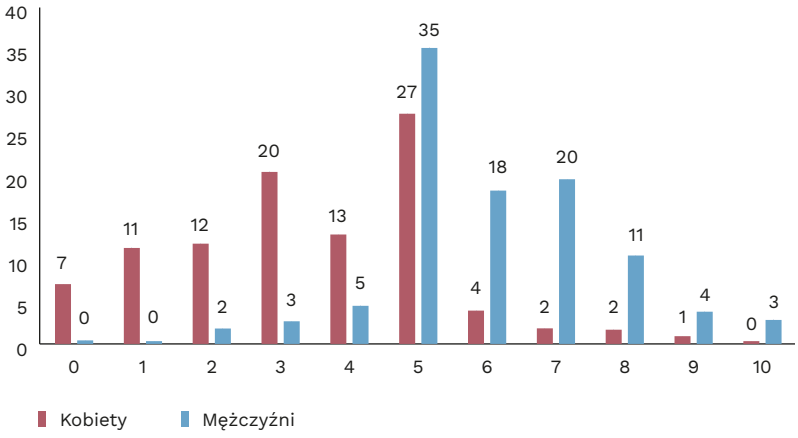

Uwaga: odpowiedź „0” oznacza, że respondent wykonuje wszystkie obowiązki w domu, „5” – wykonuje 50 proc. obowiązków, a „10” – wszystkie obowiązki wykonuje jego partner lub partnerka. Badanie przeprowadzono na próbie 3000 rodziców dzieci w wieku 1-9 lat w 2022 r.

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników przeprowadzonego badania.

Nierówności w podziale pracy domowej są powiązane z sytuacją ekonomiczną kobiet i ich pozycją na rynku pracy. Kobiety przejmują więcej obowiązków domowych wtedy, gdy ich pozycja ekonomiczna w związku jest słabsza – zarówno pod względem zarobków, jak i statusu zawodowego. Osoby niepracujące częściej deklarują wykonywanie większości obowiązków domowych. Jednocześnie, to kobiety stanowią znaczną większość osób niepracujących zawodowo. Co ciekawe, zaangażowanie kobiet w prace domowe i opiekuńcze wzrasta, gdy ich partner osiąga wyższe dochody. Odwrotną zależność zaobserwowano w przypadku mężczyzn – ich udział w obowiązkach domowych i opiekuńczych maleje, gdy ich partnerki zarabiają mniej (wykresy 4-7 w aneksie A3).

Sposób organizacji pracy domowej i opiekuńczej między rodzicami różni się też ze względu na miejsce zamieszkania. W miastach podział obowiązków domowych i opiekuńczych jest zazwyczaj bardziej wyrównany, podczas gdy na obszarach wiejskich widoczne są większe nierówności (wykres 8 w aneksie A3).

1.4. Normy społeczne dotyczące ról płciowych

Pomimo rosnącej aktywności zawodowej kobiet, ich obciążenie obowiązkami domowymi i opiekuńczymi utrzymuje się. W latach 2002-2023 aktywność zawodowa kobiet w wieku 25-49 lat wzrosła z 70 proc. do 87 proc. (zob. wykres 2 w aneksie A3). **Wzrostowi aktywności zawodowej kobiet towarzyszy postępująca zmiana oczekiwań społecznych dotyczących tradycyjnie postrzeganych ról kobiet i mężczyzn**. O ile jeszcze na początku obecnego stulecia 41 proc. kobiet i 46 proc. mężczyzn było zdania, że rolą mężczyzny jest głównie zarabianie pieniędzy, a kobiety – troska o dom i dzieci, o tyle 20 lat później, czyli w 2022 r. taki pogląd wyraża 25 proc. kobiet i 35 proc. mężczyzn (wykres 6). Kobiety rzadziej niż mężczyźni zgadzają się z tradycyjnym podziałem ról.

Wykres 6. Ocena stwierdzenia: „Rolą mężczyzny jest głównie zarabianie pieniędzy, a kobiety – troska o dom i dzieci" w Polsce w latach 2002, 2012 i 2022 (w proc.)

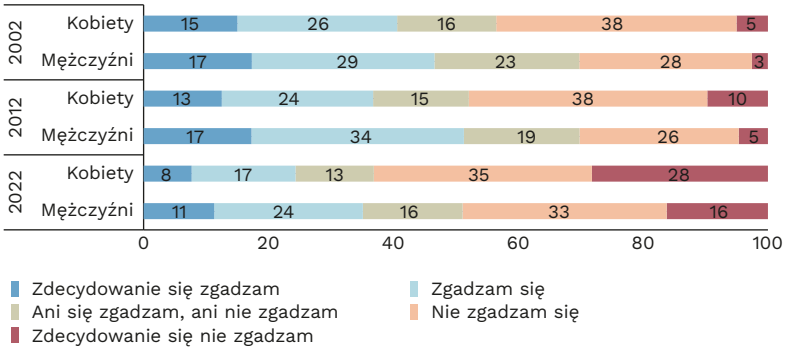

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie danych ISSP 2002, 2012 i 2022 (ISSP Research Group, 2013; ISSP Research Group, 2016; Zieliński, Jerzyński, 2022).

Z drugiej strony, wśród rodziców małych dzieci dominują raczej tradycyjne przekonania na temat specjalizacji płci w zakresie prac domowych i opieki. W badaniu rodziców małych dzieci PIE nieco ponad połowa kobiet (58 proc.) i większość mężczyzn (65 proc.) zgodziła się ze stwierdzeniem, że kobiety lepiej nadają się do opieki nad dziećmi niż mężczyźni (wykres 7). Podobne przekonanie respondenci wyrazili w odniesieniu do specjalizacji w ramach podziału obowiązków i korzyści, jakie płyną z niej dla rodziny. Większość ojców (60 proc.) oraz matek (54 proc.) uznało, że sytuacja, w której to kobieta specjalizuje się w pracach domowych i opiekuńczych, jest korzystniejsza dla funkcjonowania rodziny niż analogiczna specjalizacja mężczyzny (wykres 8).

Wykres 7. Ocena stwierdzenia: „Kobiety lepiej nadają się do opieki nad dziećmi niż mężczyźni" wśród rodziców małych dzieci w Polsce (w proc.)

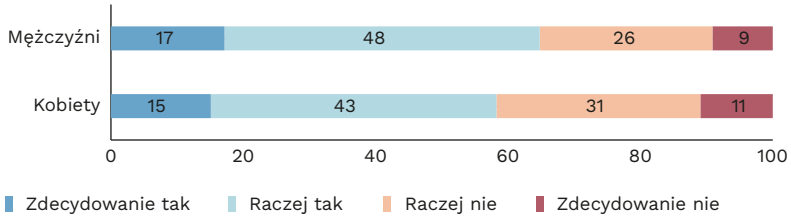

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników przeprowadzonego badania.

Wykres 8. Ocena stwierdzenia: „Bardziej korzystne dla rodziny jest gdy kobieta zajmuje się dziećmi i domem niż gdy robi to mężczyzna" wśród rodziców małych dzieci w Polsce (w proc.)

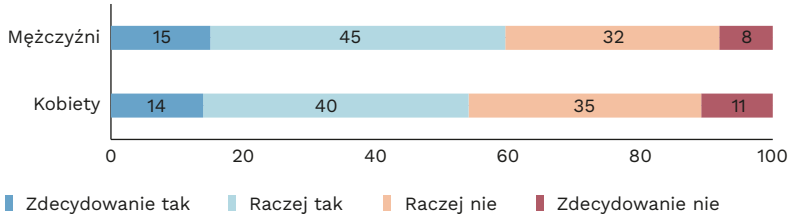

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników przeprowadzonego badania.

Ramka 2. Kognitywne obciążenie kobiet

W obliczu badań na temat pracy kognitywnej należy stwierdzić, że obciążenie kobiet obowiązkami domowymi i opieką jest niedoszacowane, ponieważ nie uwzględnia trudnych do uchwycenia procesów myślowych, tj. przewidywanie potrzeb, identyfikowanie możliwości, podejmowanie decyzji i monitorowanie efektów (Daminger, 2019). Procesy te są zaś kluczowe dla sprawnego funkcjonowania gospodarstwa domowego. Często stanowią integralną część prac fizycznych, np. zrobienie zakupów spożywczych wymaga wcześniejszego zidentyfikowania potrzeb domowników i zaplanowania posiłków. Efekty pracy kognitywnej nie są bezpośrednio widoczne i mają charakter niematerialny, co sprawia, że trudno ją dostrzec i należycie docenić.

Nierówności w podziale obowiązków kognitywnych wydają się być większe niż w przypadku obowiązków zawiązanych z pracą fizyczną (Aviv i in., 2024). Kobiety wykonują większą część pracy umysłowej, zwłaszcza w zakresie opieki nad dziećmi. Co więcej, dotkliwiej niż mężczyźni doświadczają negatywnych konsekwencji wynikających z obciążenia pracą kognitywną, takich jak stres, niższa satysfakcja z życia i relacji, zwiększenie konfliktu na linii praca-rodzina oraz negatywny wpływ na karierę (Haupt, Gelbgiser, 2023; Reich-Stiebert, Froehlich, Voltmer, 2023).

1.5. Satysfakcja z podziału prac domowych wśród rodziców małych dzieci

Większość rodziców małych dzieci za właściwy uważa egalitarny podział obowiązków, choć taki pogląd wyraża zdecydowanie więcej kobiet niż mężczyzn. W badaniu rodziców małych dzieci PIE zapytaliśmy respondentów jak ich zdaniem powinien wyglądać podział obowiązków w gospodarstwach domowych. Ponad dwie trzecie kobiet (69 proc.) i nieco ponad połowa mężczyzn (56 proc.) zadeklarowało, że powinni dzielić się obowiązkami po połowie (wykres 9). Jednocześnie ojcowie są bardziej skłonni do nierównego podziału na swoją korzyść: 37 proc. mężczyzn w porównaniu z 12 proc. kobiet wskazało, że powinno wykonywać mniej obowiązków niż partner. Matki z kolei są częściej skłonne wskazywać, że nierówny podział, w którym to one wykonują nieco większą część obowiązków jest właściwy.

Wykres 9. Jaki powinien być podział obowiązków domowych i opiekuńczych w rodzinie? – deklaracje w zależności od płci (w proc.)

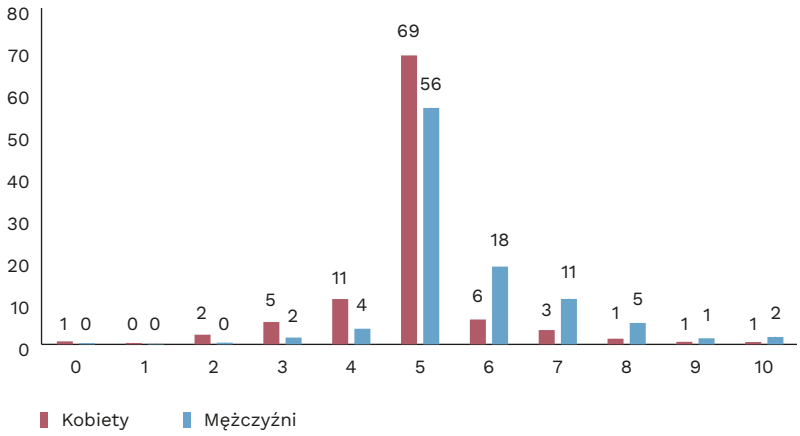

Uwaga: odpowiedź „0" oznacza, że respondent uważa, że powinien wykonywać wszystkie obowiązki w domu, „5" – najlepszy byłby podział pracy 50/50, a „10" – wszystkie obowiązki powinien wykonywać jego partner lub partnerka.

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników przeprowadzonego badania.

Wiek, miejsce zamieszkania, wykształcenie i status zawodowy różnicują oczekiwania dotyczące podziału obowiązków domowych i opiekuńczych. Równy podział uznają za właściwy osoby w młodszym wieku, mieszkające w miastach i posiadające wyższe wykształcenie. Tradycyjne role płciowe zdają się być bardziej zakorzenione w mniejszych miejscowościach. Zwłaszcza w przypadku mężczyzn widać, że wyższe wykształcenie jest związane

z postrzeganiem równego podziału obowiązków domowych i opiekuńczych za właściwy, co może sugerować, że edukacja sprzyja bardziej egalitarnym postawom. Czynnikiem różnicującym jest też dochód. Chociaż większość kobiet za właściwy uznaje równy podział obowiązków domowych i opiekuńczych, nie oczekują one w takim stopniu jak mężczyźni, że mniej zarabiający partner powinien bardziej angażować się w prace domowe i opiekuńcze. W sytuacji, gdy ich partner zarabia do 3000 PLN miesięcznie, 19 proc. kobiet uważa, że to on powinien przejmować większą część obowiązków – jest to najwyższy odsetek spośród wszystkich analizowanych grup dochodowych partnerów. Mężczyźni, których partnerki zarabiają do 3000 PLN, także najczęściej uważają, że to kobieta powinna wykonywać więcej obowiązków w domu – taką opinię wyraża aż 44 proc. z nich. Zróżnicowanie poglądów dotyczących podziału obowiązków ze względu na poszczególne cechy respondentów przedstawiliśmy na wykresach 11-17 w aneksie A3.

Egalitarne poglądy nie oznaczają jednak, że tylko podział 50/50 satysfakcjonuje rodziców. Mimo że tylko w około 30 proc. badanych gospodarstw domowych udaje się zrealizować równy podział obowiązków, to zadowolenie z podziału deklaruje 64 proc. kobiet i aż 89 proc. mężczyzn (wykres 10). Znacznie wyższy odsetek zadowolonych mężczyzn wskazuje, że uznanie przez nich równego podziału za właściwy nie musi iść w parze z faktycznym zadowoleniem z hipotetycznego zwiększenia ich zakresu obowiązków.

Wykres 10. Deklarowana satysfakcja z podziału obowiązków domowych i opiekuńczych między partnerami w zależności od płci w Polsce (w proc.)

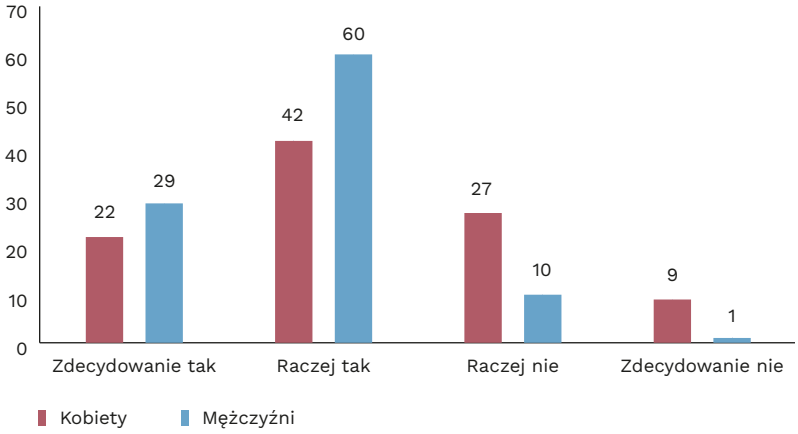

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników przeprowadzonego badania.

Wśród rodziców zadowolonych z podziału obowiązków domowych i opiekuńczych 41 proc. kobiet i 37 proc. mężczyzn deklaruje, że obowiązki w ich gospodarstwie domowym są podzielone po równo (wykres 11). Prawie połowa zadowolonych kobiet jest usatysfakcjonowana z podziału, w którym wykonują większość prac domowych i opiekuńczych (45 proc.). Z kolei ponad połowę zadowolonych mężczyzn (56 proc.) satysfakcjonuje sytuacja, w której ich zaangażowanie w obowiązki jest mniejsze niż partnerki.

Wykres 11. Respondenci zadowoleni z podziału obowiązków domowych i opiekuńczych w zależności od płci i deklarowanego podziału prac w gospodarstwie domowym (w proc.)

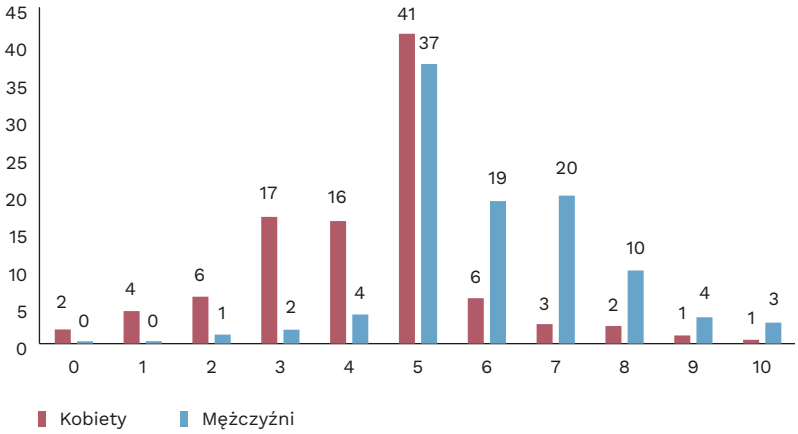

Uwaga: odpowiedź „0" oznacza, że respondent wykonuje wszystkie obowiązki w domu, „5" – wykonuje 50 proc. obowiązków, a „10" – wszystkie obowiązki wykonuje jego partner lub partnerka. Odsetki mogą nie sumować się do 100 proc. ze względu na zaokrąglenia.

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników przeprowadzonego badania.

Wśród matek niezadowolonych z podziału obowiązków wyraźnie dominują te, które wykonują większość prac domowych i opiekuńczych, odwrotnie jest wśród ojców (wykres 12). Aż 95 proc. matek niezadowolonych z podziału pracy domowej i opiekuńczej deklaruje, że wykonuje więcej obowiązków niż partner. Z kolei wśród niezadowolonych z podziału obowiązków ojców 55 proc. respondentów wykonuje mniejszą część prac domowych i opiekuńczych, a 18 proc. dzieli obowiązki po równo. Rolę w tym podziale mogą odgrywać opisywane przez nas w części 1.4. zmieniające się normy społeczne. Mężczyźni mogą odczuwać niezadowolenie właśnie z tego powodu, że mają świadomość, iż wykonują mniej obowiązków – w tym np. rzadziej zajmują się dziećmi niż by chcieli – oraz że wiąże się to z nieproporcjonalnym obciążeniem ich partnerek.

Wykres 12. Respondenci niezadowoleni z podziału obowiązków domowych i opiekuńczych w zależności od płci i deklarowanego podziału prac w gospodarstwie domowym (w proc.)

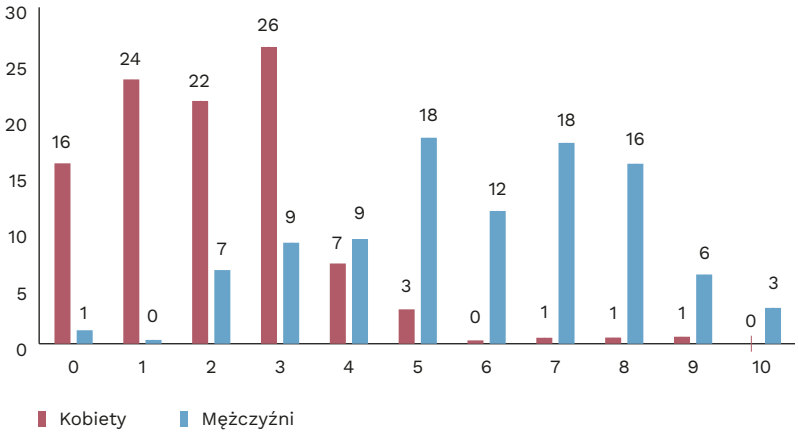

Uwaga: odpowiedź „0" oznacza, że respondent wykonuje wszystkie obowiązki w domu, „5" – wykonuje 50 proc. obowiązków, a „10" – wszystkie obowiązki wykonuje jego partner lub partnerka. Odsetki mogą nie sumować się do 100 proc. ze względu na zaokrąglenia.

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników przeprowadzonego badania.

Ramka 3. Zadowolenie z podziału obowiązków a dobrostan niematerialny

Poziom zadowolenia z funkcjonującego w danym związku podziału obowiązków jest wypadkową wielu zmiennych. Prace domowe i opiekuńcze są też na tyle istotnym elementem codziennego życia, że zadowolenie (a właściwie jego brak, zwłaszcza u kobiet) z ich podziału jest składową subiektywnego poczucia dobrostanu. Może to wynikać z kilku przyczyn:

- poczucie sprawiedliwości – osoby bardziej obciążone pracą domową mogą mieć poczucie, że taki podział obowiązków jest dla nich niesprawiedliwy. Negatywny wpływ na dobrostan wynika w tym wypadku z odczuwanego braku równowagi oraz z porównywania swojej sytuacji do innych (np. do podziału prac w gospodarstwach domowych swoich znajomych) (Mikula, Freudenthaler, 2002). Poczucie niesprawiedliwości nie zawsze rodzi się automatycznie przy nierównym podziale obowiązków (szczególnie dawniej tak nie było) – partnerzy mogą niekiedy postrzegać podział nierówny jako sprawiedliwy (Blair, Johnson, 1992; Braun i in., 2008);
- u par, które dzielą się szczególnie rutynowymi pracami w sposób zadowalający obie strony (najczęściej po równo) większa jest subiektywna satysfakcja z relacji w związku – zarówno u kobiet, jak i mężczyzn (Carlson, Miller, Sassler, 2018). Sytuacja odwrotna, czyli jednostronne obciążenie pracami– a szczególnie obowiązkami związanymi z opieką nad dzieckiem – wpływa negatywnie na różne aspekty dobrostanu mentalnego matek oraz na poziom satysfakcji ze związku (Ciciolla, Luthar, 2019);
- dodatkową kwestią jest przemęczenie, na które narażone są kobiety pracujące na pełen etat i wykonujące znaczącą większość obowiązków domowych. W takiej sytuacji nawet te kobiety, które mają mniej silne preferencje dotyczące równego podziału obowiązków i potencjalnie sama nierówność w pracy domowej nie przeszkadzałaby im na poziomie normy społecznej, odczuwają niższy dobrostan ze względu na obiektywnie trudny do wykonania zakres prac (Piña, Bengtson, 1993);
- nierówne obciążenie obowiązkami sprzyja konfliktom między życiem prywatnym a karierą zawodową (Cerrato, Cifre, 2018). Stres i niezadowolenie związane z trudnościami godzenia tych dwóch obszarów życia negatywnie oddziałują na dobrostan.

Spośród osób, które wykonują więcej obowiązków domowych, mężczyźni częściej niż kobiety deklarowali, że są usatysfakcjonowani z takiego podziału – zadowolonych było 45 proc. wśród kobiet w tej grupie i 69 proc. mężczyzn (wykres 13).

Wykres 13. Zaangażowanie respondenta i jego partnera w obowiązki domowe i opiekuńcze a deklarowana satysfakcja z podziału (w proc.)

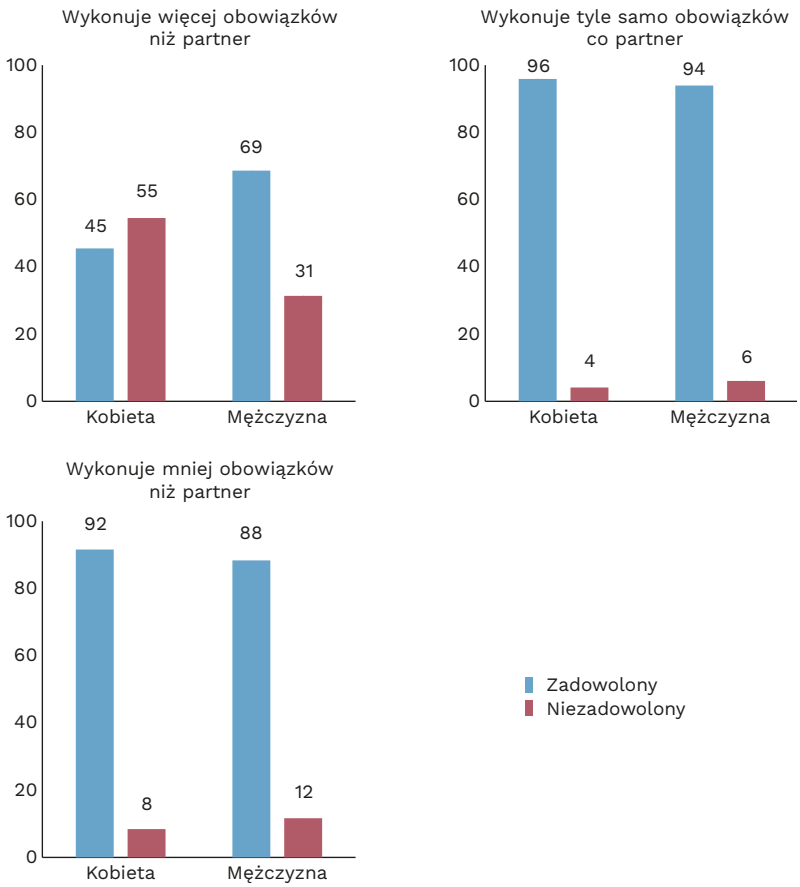

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników przeprowadzonego badania.

Rozdział 2. (Nie)zadowolenie z podziału obowiązków domowych i opiekuńczych a dzietność

2.1. Dotychczasowe badania zależności między podziałem prac domowych i opiekuńczych a dzietnością

Wyniki badań z ostatnich dwudziestu lat dowodzą, że podział obowiązków i jego subiektywna ocena mają znaczenie nie tylko dla dobrostanu jednostek i satysfakcji z życia związkowego, ale także dla decyzji prokreacyjnych par – podział obowiązków ma zatem znaczenie dla sytuacji demograficznej kraju. Tak wynika m.in. z badań Doepke i Kindermanna (2019); Doepke i in. (2022) czy Mills i in. (2008). Doepke i in. (2022) pokazują, że na poziomie państw występuje korelacja między trzema obszarami: współczynnikiem dzietności (TFR), nierównościami w obciążeniu obowiązkami domowymi i opiekuńczymi kobiet i mężczyzn oraz zróżnicowaniem chęci posiadania kolejnego dziecka w zależności od płci. Widoczna bowiem jest różnica w preferencjach prokreacyjnych między kobietami a mężczyznami (mężczyźni częściej chcą mieć kolejne dziecko). Różnica jest większa w tych państwach, w których TFR jest niższy. Zarazem zależna od płci różnica w preferencjach prokreacyjnych jest większa także w tych państwach, w których nierówności w podziale obowiązków są większe, tj. bardziej obciążone nimi są kobiety. Występuje także korelacja między TFR a skalą nierówności w zakresie wykonywanych obowiązków (wykres 14 jest inspirowany badaniem Doepke i in. (2022), ale inaczej pokazaliśmy różnice płciowe w podziale obowiązków[5]). Może to oznaczać, że negatywne doświadczenia kobiet zbytniego obciążenia pracami domowymi i opiekuńczymi oraz niewystarczającej pomocy ich partnerów (lub osób trzecich) mają istotne znaczenie dla decyzji o kolejnym dziecku. Co istotne, Polska – na tle analizowanej grupy krajów – wyróżnia się zarówno jedną z największych różnic między płciami w podziale pracy domowej i opiekuńczej, jak i jednym z najniższych wskaźników dzietności (wykres 14).

[5] W badaniu Doepke i Kindermanna (2019) oraz Doepke i in. (2022) przedstawiono nierówności w podziale obowiązków domowych i opiekuńczych na poziomie rodzin poprzez analizę odpowiedzi do serii pytań o podział konkretnych zadań, takich jak sprzątanie czy gotowanie pomiędzy respondentem a jego partnerem. Odpowiedzi na pytania o podział obowiązków w opiece nad dziećmi kodowane były w skali od 0 do 1, gdzie: 0 – zawsze kobieta, 0,15 – zwykle kobieta, 0,5 – równy podział, 0,85 – zwykle mężczyzna, 1 – zawsze mężczyzna. My natomiast postanowiliśmy przedstawić różnicę w liczbie godzin tygodniowo spędzanych na pracy domowej i opiekuńczej, którą to liczbę respondenci szacowali dla siebie i dla swojego życiowego partnera.

Wykres 14. Różnica w deklarowanym średnim obciążeniu pracą domową i opiekuńczą w tygodniu pomiędzy kobietami a mężczyznami (w godz./tydz.) a średni TFR w latach 2011-2015

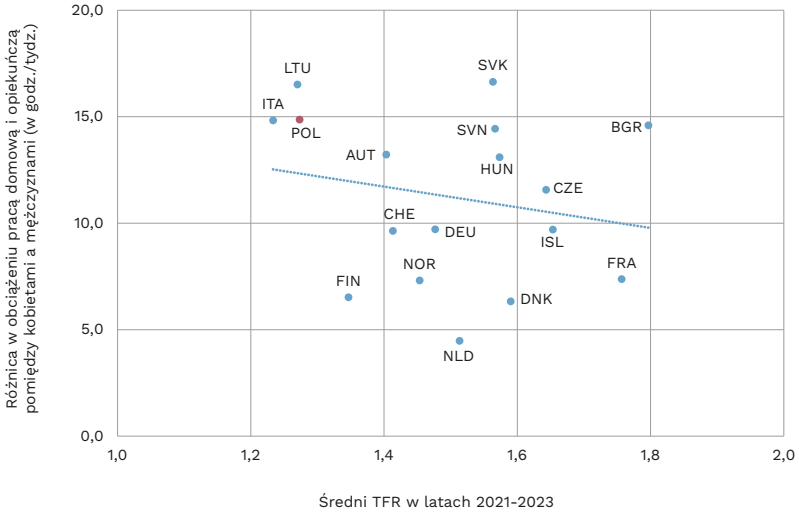

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie danych Eurostatu i ISSP 2022 (ISSP Research Group, 2025).

Choć empiryczne świadectwa sugerują istnienie zależności między podziałem obowiązków a dzietnością, to prezentowany w nich obraz nie jest w pełni konkluzywny (przegląd badań oferują Riederer, Buber-Ennser, Brzozowska, 2019 oraz Raybould, Sear, 2021). Wynika to z trudności w pomiarach zarówno samej chęci lub prawdopodobieństwa posiadania dziecka (kolejnego lub pierwszego), jak i podziału obowiązków domowych i opiekuńczych (traktowanych osobno lub łącznie). Równie dużym wyzwaniem jest analiza subiektywnej oceny podziału obowiązków przez partnerów i czynników decydujących o zadowoleniu z tego podziału lub jego braku. Sama nierówność obciążenia jednej strony obowiązkami domowymi i opiekuńczymi nie przekłada się wprost na brak satysfakcji z takiego podziału. W Polsce dodatkowym problemem jest ograniczony zasób danych wynikający z braku regularnych badań podłużnych oraz szczegółowych danych regionalnych pozyskiwanych w precyzyjnie określonych punktach czasu. Niewiele jest przekrojowych badań ankietowych z jednoczesnymi pytaniami o preferencje w zakresie posiadania dzieci i podział obowiązków. Stąd stosunkowo niewiele badań naukowych poświęconych było omawianej zależności na danych indywidualnych z Polski (zob. m.in. Kurowska, Matysiak, Osiewalska, 2023; Riederer, Buber-Ennser, Brzozowska 2019, a także Kurowska, 2020 w kontekście łączenia obowiązków z pracą zdalną; rolę pomocy babć w obowiązkach opiekuńczych eksplorowały Wilińska, Grzenda i Perek-Białas, 2019).

Niniejsze badanie obejmuje analizę zależności między trzema czynnikami: deklarowanym przez respondentów podziałem obowiązków w ich związkach, ich zadowoleniem z tego podziału oraz chęcią posiadania kolejnego dziecka. Choć każdy z tych czynników był już w jakimś zakresie badany w literaturze naukowej, to nasza praca umożliwia przyjrzenie się ich wzajemnym powiązaniom na nowych danych dla Polski. Analiza opiera się na danych z badania rodziców małych dzieci PIE. O ile próba zawężona do rodziców przynajmniej jednego dziecka nie pozwala nam na szerzej zakrojone wnioskowanie o związku między podziałem obowiązków a decyzjami prokreacyjnymi w całym społeczeństwie, o tyle zdefiniowanie jej właśnie w ten sposób wydaje się uzasadnione w świetle dostępnych badań. Wskazują one na przewagę preferencji egalitarnych wśród bezdzietnych par, u progu życia w związku, w porównaniu z rodzicami co najmniej jednego dziecka, którzy wraz z wejściem w rodzicielstwo wcielają w życie bardziej tradycyjny podział ról, nawet wbrew wcześniejszym preferencjom równościowym (Sanchez, Thomson, 1997; Riederer, Buber-Ennser, Brzozowska, 2019; Dunatchik, 2023). Badanie zadowolenia z podziału obowiązków w kontekście zaobserwowanych empirycznie nierówności tego podziału między rodzicami i odniesienie go do preferencji prokreacyjnych pozwalają na bardziej precyzyjne zbadanie analizowanej zależności wśród tych, którzy mają doświadczenie w dzieleniu także obowiązków opiekuńczych. Szczegółowe wyniki analizy prezentujemy w kolejnym podrozdziale.

Ramka 4. Różne miary dzietności

W zależności od dostępnych danych używa się różnych mierników dzietności lub skłonności (prawdopodobieństwa) do posiadania (kolejnego) dziecka. Doepke i Kindermann (2019) porównują między sobą kraje, dlatego używają agregatu, jakim jest TFR. To średnia liczba dzieci, które urodziłaby kobieta w wieku produkcyjnym w ciągu życia, gdyby rodziła zgodnie z intensywnością obserwowaną w badanym roku w danym kraju. Wskaźnik ten umożliwia analizowanie czynników makroekonomicznych, w tym regionalnych, ale jest mniej adekwatny do wnioskowania o charakterystykach indywidualnych osób i ich decyzji. Dane indywidualne zaś mogą występować w formie podłużnej, gdy co jakiś okres (np. co rok lub kilka lat) przepytuje się te same osoby. Można wówczas sprawdzać, w których konkretnie momentach w ich życiu pojawia się pierwsze i kolejne dziecko, i od czego to zależy. W badaniu rodziców małych dzieci PIE dysponujemy tylko jednym punktem pomiaru ankietowego. Musimy zatem opierać się na deklaracji chęci (lub jej braku) posiadania (kolejnego) dziecka. Jest to miara niedokładna, bowiem deklaracje mogą odbiegać od działań – chęć posiadania kolejnego dziecka może nigdy się nie zrealizować. Jednocześnie już sama deklaracja wydaje się wystarczająca do analizy czynników, które mogą ograniczać zainteresowanie powiększeniem rodziny.

2.2. Zadowolenie z podziału obowiązków a chęć posiadania kolejnego dziecka – analiza wielowymiarowa

Wykorzystując dane PIE z badania rodziców małych dzieci oszacowaliśmy dwa modele logitowe analizujące czynniki powiązane z deklarowaną chęcią posiadania kolejnego dziecka przez respondentów (model 1 i model 2). Przy modelowaniu uwzględniliśmy tylko tych respondentów, których wiek nie przekraczał 45 lat (ze względu na ograniczoną zdolność oraz mniejszą chęć do posiadania dzieci w późniejszym wieku[6]), odrzuceni zostali także respondenci, którzy nie podali swoich dochodów[7]. Zmienną objaśnianą jest deklaracja chęci posiadania kolejnego dziecka w przyszłości (binarna zmienna „tak/nie", która powstała poprzez scalenie odpowiedzi na 4-stopniowej skali na pytanie o chęć posiadania kolejnego dziecka – wykres 15).

Wykres 15. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Czy chciał(a)byś mieć jeszcze dzieci?", w podziale na płeć (w proc.)

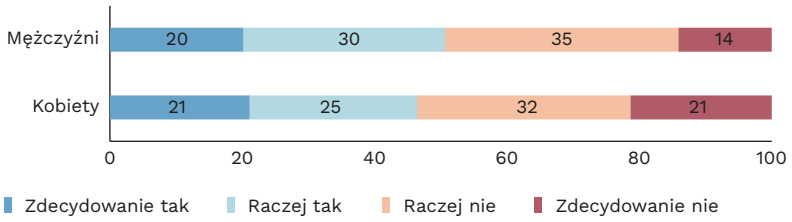

Uwaga: odsetki mogą nie sumować się do 100 proc. ze względu na zaokrąglenia; N = 2268, w tym kobiet 1142, mężczyzn 1126.

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników przeprowadzonego badania.

Jako zmienne objaśniające w modelach uwzględniliśmy zmienne odnoszące się do deklarowanego przez respondenta podziału obowiązków domowych i opiekuńczych oraz do zadowolenia z tego podziału, standardowe zmienne demograficzne i ekonomiczne, w tym dochody respondenta oraz partnera respondenta (szacowane przez respondenta), poglądy na społeczne role płciowe, a także to czy respondent mieszka z rodzicami lub teściami (czyli dziadkami dzieci) we wspólnym gospodarstwie domowym. Pełna lista zmiennych i statystyki opisowe znajdują się w aneksie A2.

[6] Chęć posiadania kolejnego dziecka wśród osób powyżej 45. roku życia nadal występuje, jednak w przedziale 45-49 jest to preferencja 23 proc. osób wobec 31 proc. osób w grupie 40-44 i odpowiednio większych odsetków wśród młodszych respondentów. Faktyczne możliwości zrealizowania tej preferencji są jednak znacznie mniejsze wśród osób powyżej 45. roku życia, zwłaszcza kobiet.

[7] Ze względu na wiek usunęliśmy 300 obserwacji, z powodu braku informacji o dochodzie respondenta usunęliśmy 314 obserwacji, a przez brak informacji o dochodzie partnera respondenta – 118. Łącznie usunęliśmy zatem 732 obserwacje. Analizę przeprowadziliśmy na 2268 obserwacjach.

W modelu 1 zmienne odnoszące się do deklarowanego przez respondenta podziału obowiązków domowych i opiekuńczych oraz do zadowolenia z tego podziału zostały uwzględnione niezależnie, jako dwie odrębne zmienne objaśniające. Osobno występuje zmienna opisująca jaką część obowiązków domowych i opiekuńczych wykonuje respondent w swoim gospodarstwie (więcej niż partner, połowę lub mniej niż partner) oraz zmienna opisująca zadowolenie z tego podziału (w 4-stopniowej skali od „zdecydowanie zadowolony" do „zdecydowanie niezadowolony"). W modelu 2 zamiast uwzględniać te zmienne osobno, wykorzystaliśmy interakcję pomiędzy nimi. Każdy respondent zaliczony został do jednej z sześciu możliwych kategorii – kombinacji dwóch interesujących nas zmiennych (respondent robiący większość, mniejszość, połowę pracy, który jest zadowolony lub niezadowolony z tego podziału[8]). Dzięki temu jesteśmy w stanie bardziej szczegółowo przeanalizować i porównać znaczenie obu tych czynników: deklarowanego podziału obowiązków i zadowolenia z niego.

Ponieważ płeć istotnie różnicuje chęć posiadania kolejnego dziecka (tabela 1) model 1 oszacowaliśmy dodatkowo osobno dla kobiet i mężczyzn[9]. Podejście to umożliwia analizę zależności między chęcią posiadania dziecka a poszczególnymi czynnikami z uwzględnieniem różnic w ich znaczeniu w zależności od płci respondentów. W tabeli 1 przedstawiamy wyniki regresji logistycznej dla modelu 1 (w wersji zbiorczej oraz w podziale na płeć) i modelu 2 w postaci efektów krańcowych[10].

[8] Zmienna dotycząca zadowolenia została uproszczona i podzielona na dwie grupy: zadowolonych (odpowiedzi „zdecydowanie zadowolony" oraz „raczej zadowolony") oraz niezadowolonych (odpowiedzi „raczej niezadowolony" i „zdecydowanie niezadowolony").

[9] Model 2 nie został opracowany osobno dla kobiet i mężczyzn, ponieważ liczebność w niektórych podgrupach była bardzo mała. Na przykład liczba kobiet niezadowolonych z równego podziału obowiązku to 12, liczba niezadowolonych z podziału, w którym ich partner wykonuje większość pracy to 9. Przy tak małych liczebnościach wyniki mogłyby być bardzo obciążone.

[10] Efekt krańcowy dla każdej ze zmiennych obliczaliśmy przy założeniu niezmienności wartości pozostałych zmiennych, czyli przy ich stałym poziomie. Oznacza to, że interpretowane różnice w prawdopodobieństwie chęci posiadania kolejnego dziecka przypisywane są wyłącznie danej zmiennej, przy pozostałych czynnikach utrzymanych na niezmienionym poziomie.

Tabela 1. Wyniki regresji logistycznej – współczynniki, błędy standardowe oraz efekty krańcowe

Zmienna objaśniana: chęć posiadania kolejnego dziecka (zmienna zerojedynkowa, gdzie 0 – brak chęci posiadania kolejnego dziecka)												
Zmienne objaśniające	Model 1			Model 2			Model 1 - kobiety			Model 1 - mężczyźni		
	Współ-czynniki	Błędy standar-dowe	Efekty krańcowe	Współ-czynniki	Błędy standar-dowe	Efekty krańcowe	Współ-czynniki	Błędy standar-dowe	Efekty krańcowe	Współ-czynniki	Błędy standar-dowe	Efekty krańcowe
Płeć (poziom bazowy: kobieta)												
Mężczyzna	0,478***	(0,133)	0,100***	0,466***	(0,133)	0,098***						
Wiek (poziom bazowy: 25-29 lat)												
20-24	-0,256	(0,270)	-0,056	-0,229	(0,269)	-0,05	-0,271	(0,337)	-0,056	-0,129	(0,482)	-0,028
30-34	-0,173	(0,149)	-0,038	-0,176	(0,149)	-0,038	-0,369*	(0,195)	-0,079*	0,123	(0,243)	0,027
35-40	-0,483***	(0,151)	-0,105***	-0,494***	(0,151)	-0,108***	-0,618***	(0,207)	-0,132***	-0,276	(0,235)	-0,06
40-44	-0,92***	(0,170)	-0,199***	-0,930***	(0,170)	-0,201***	-1,244***	(0,259)	-0,257***	-0,645***	(0,247)	-0,140***
Wykształcenie (poziom bazowy: średnie)												
Podstawowe, gimnazjalne lub zasadnicze zawodowe	-0,218	(0,145)	-0,046	-0,197	(0,145)	-0,042	-0,369	(0,236)	-0,074	-0,163	(0,193)	-0,035
Wyższe	0,043	(0,107)	0,009	0,036	(0,107)	0,008	0,077	(0,155)	0,016	0,012	(0,154)	0,003
Miejsce zamieszkania (poziom bazowy: średnie i duże miasto)												
Wieś lub małe miasto	0,09	(0,102)	0,019	0,084	(0,102)	0,018	0,234	(0,149)	0,047	-0,015	(0,145)	-0,003
Bardzo duże miasto	-0,03	(0,144)	-0,006	-0,023	(0,144)	-0,005	0,244	(0,221)	0,049	-0,139	(0,.194)	-0,03

Zmienna objaśniana: chęć posiadania kolejnego dziecka (zmienna zerojedynkowa, gdzie 0 – brak chęci posiadania kolejnego dziecka)												
Zmienne objaśniające	Model 1			Model 2			Model 1 - kobiety			Model 1 - mężczyźni		
	Współ-czynniki	Błędy standar-dowe	Efekty krańcowe	Współ-czynniki	Błędy standar-dowe	Efekty krańcowe	Współ-czynniki	Błędy standar-dowe	Efekty krańcowe	Współ-czynniki	Błędy standar-dowe	Efekty krańcowe
Aktywność zawodowa (poziom bazowy: respondent nie pracuje)												
Pracuje	0,123	(0,154)	0,03	0,136	(0,153)	0,0288	0,008	(0,173)	0,002	0,562	(0,456)	0,118
Dochód respondenta (poziom bazowy: najuboższy kwartyl dochodowy w próbie)												
II kwartyl	0,069	(0,132)	0,015	0,08	(0,132)	0,017	0,217	(0,173)	0,044	-0,311	(0,240)	-0,066
III kwartyl	-0,114	(0,155)	-0,024	-0,098	(0,155)	-0,021	0,483**	(0,228)	0,098**	-0,727***	(0,253)	-0,155***
IV kwartyl	-0,0335	(0,147)	-0,007	-0,016	(0,147)	-0,003	0,147	(0,225)	0,03	-0,437*	(0,237)	-0,093*
Dochód partnera respondenta (poziom bazowy: najuboższy kwartyl dochodowy w próbie)												
II kwartyl	0,247*	(0,126)	0,052**	0,249**	(0,126)	0,053**	0,215	(0,207)	0,043	0,390**	(0,169)	0,083**
III kwartyl	0,397***	(0,144)	0,084***	0,398***	(0,144)	0,084***	0,322	(0,213)	0,065	0,482**	(0,214)	0,102**
IV kwartyl	0,249*	(0,139)	0,053*	0,268*	(0,139)	0,057*	0,183	(0,209)	0,037	0,329	(0,201)	0,07
Liczba posiadanych dzieci (poziom bazowy: 1)												
2	-1,284***	(0,101)	-0,292***	-1,295***	(0,101)	-0,294***	-1,396***	(0,147)	-0,310***	-1,217***	(0,146)	-0,274***
3	-1,344***	(0,167)	-0,304***	-1,343***	(0,167)	-0,305***	-1,364***	(0,240)	-0,304***	-1,351***	(0,239)	-0,303***
4 lub więcej	-1,067***	(0,253)	-0,244***	-1,069***	(0,254)	-0,244***	-1,837***	(0,441)	-0,393***	-0,606*	(0,344)	-0,134*

Zmienna objaśniana: chęć posiadania kolejnego dziecka (zmienna zerojedynkowa, gdzie 0 – brak chęci posiadania kolejnego dziecka)												
Zmienne objaśniające	Model 1			Model 2			Model 1 - kobiety			Model 1 - mężczyźni		
	Współ-czynniki	Błędy standar-dowe	Efekty krańcowe	Współ-czynniki	Błędy standar-dowe	Efekty krańcowe	Współ-czynniki	Błędy standar-dowe	Efekty krańcowe	Współ-czynniki	Błędy standar-dowe	Efekty krańcowe
Wiek najmłodszego dziecka (poziom bazowy: 3 lata lub mniej)												
4-6 lat	-0,258**	(0,108)	-0,055**	-0,258**	(0,108)	-0,055**	-0,391**	(0,159)	-0,08**	-0,192	(0,153)	-0,041
7-9 lat	-0,239*	(0,129)	-0,051*	-0,231*	(0,128)	-0,049*	-0,172	(0,190)	-0,035	-0,283	(0,182)	-0,061
Mieszkanie z dziadkami/teściami (poziom bazowy: nie)												
Tak	0,421***	(0,129)	0,089***	0,424***	(0,129)	0,09***	0,412**	(0,183)	0,084**	0,406**	(0,189)	0,086**
Poglądy na role płciowe – czy kobiety lepiej nadają się do opieki nad dziećmi (poziom bazowy: zdecydowanie tak)												
Raczej tak	0,319**	(0,137)	0,068**	0,368***	(0,135)	0,078***	0,351*	(0,203)	0,071*	0,316*	(0,191)	0,068*
Raczej nie	-0,149	(0,111)	-0,031	-0,129	(0,111)	-0,027	-0,159	(0,157)	-0,032	-0,2	(0,162)	-0,043
Zdecydowanie nie	-0,126	(0,167)	-0,027	-0,053	(0,164)	-0,011	-0,425*	(0,239)	-0,085*	0,099	(0,247)	0,021
Podział obowiązków domowych i opiekuńczych (poziom bazowy: równy podział pracy między partnerami)												
Respondent wykonuje większość pracy	0,309**	(0,141)	0,065**				0,027	(0,183)	0,006	0,679***	(0,260)	0,143***
Respondent wykonuje mniejszość pracy	0,096	(0,123)	0,02				-0,28	(0,254)	-0,056	0,287*	(0,148)	0,061*

Zmienna objaśniana: chęć posiadania kolejnego dziecka (zmienna zerojedynkowa, gdzie 0 – brak chęci posiadania kolejnego dziecka)												
Zmienne objaśniające	Model 1			Model 2			Model 1 - kobiety			Model 1 - mężczyźni		
	Współ-czynniki	Błędy standar-dowe	Efekty krańcowe	Współ-czynniki	Błędy standar-dowe	Efekty krańcowe	Współ-czynniki	Błędy standar-dowe	Efekty krańcowe	Współ-czynniki	Błędy standar-dowe	Efekty krańcowe
Zadowolenie respondenta z podziału obowiązków domowych i opiekuńczych (poziom bazowy: respondent zdecydowanie zadowolony z podziału)												
Raczej zadowolony	-0,303**	(0,118)	-0,065***				-0,092	(0,190)	-0,019	-0,429***	(0,155)	-0,092***
Raczej niezadowolony	-0,772***	(0,164)	-0,163***				-0,444*	(0,.233)	-0,09*	-1,033***	(0,261)	-0,219***
Zdecydowanie niezadowolony	-0,762***	(0,236)	-0,161***				-0,520*	(0,291)	-0,105*	-0,888	(0,555)	-0,189*
Kategoria zadowolenia i podziału (poziom bazowy: respondent zadowolony, równy podział pracy)												
Respondent zadowolony – robi większość				0,15	(0,146)	0,032						
Respondent zadowolony – robi mniejszość				0,039	(0,126)	0,008						
Respondent niezadowolony – robi większość				-0,271*	(0,146)	-0,058*						
Respondent niezadowolony – równy podział pracy				-1,040**	(0,427)	-0,209***						
Respondent niezadowolony – robi mniejszość				-0,632**	(0,276)	-0,132**						

Zmienna objaśniana: chęć posiadania kolejnego dziecka (zmienna zerojedynkowa, gdzie 0 – brak chęci posiadania kolejnego dziecka)												
Zmienne objaśniające	Model 1			Model 2			Model 1 - kobiety			Model 1 - mężczyźni		
	Współ-czynniki	Błędy standar-dowe	Efekty krańcowe	Współ-czynniki	Błędy standar-dowe	Efekty krańcowe	Współ-czynniki	Błędy standar-dowe	Efekty krańcowe	Współ-czynniki	Błędy standar-dowe	Efekty krańcowe
Wyraz wolny	0,761***			0,586***			0,943***			0,868*		
Liczba obserwacji	2,268			2,268			1,142			1,126		

Oznaczenie: oszacowanie istotne statystycznie na poziomie: *** p<0,01, ** p<0,05, * p<0,1. W tabeli przedstawiono efekty krańcowe oszacowane na podstawie modeli logitowych. Przykładowa interpretacja: przy założeniu niezmienności pozostałych czynników pomiędzy płciami (np. dochodu ankietowanego, zadowolenia z podziału obowiązków itd.), model 1 wskazuje, że mężczyźni są średnio o 10,0 punktów procentowych bardziej skłonni do dalszego powiększenia rodziny niż kobiety.

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników przeprowadzonego badania.

Jednym z kluczowych czynników zwiększających chęć posiadania kolejnego dziecka jest zadowolenie z podziału obowiązków domowych i opiekuńczych pomiędzy partnerami. Na wykresie 16 (opracowanym na podstawie danych z modelu 1) przedstawiamy zależność między zadowoleniem z tego podziału a chęcią posiadania kolejnego dziecka. Osoby zdecydowanie zadowolone z podziału obowiązków są o ok. 16 pkt. proc. bardziej skłonne do dalszego powiększenia rodziny niż niezadowolone z podziału. Widoczna jest różnica w deklaracjach dotyczących chęci posiadania kolejnego dziecka między respondentami raczej zadowolonymi i raczej niezadowolonymi z podziału obowiązków: osoby raczej niezadowolone są mniej skłonne do zadeklarowania, że chciałyby mieć kolejne dziecko niż osoby raczej zadowolone. Osoby zdecydowanie zadowolone z podziału obowiązków w swoim związku są z kolei bardziej otwarte na perspektywę kolejnego dziecka niż osoby raczej zadowolone tym podziałem.

Wykres 16. Prawdopodobieństwo, że respondent chce mieć kolejne dziecko w zależności od zadowolenia z podziału obowiązków domowych i opiekuńczych

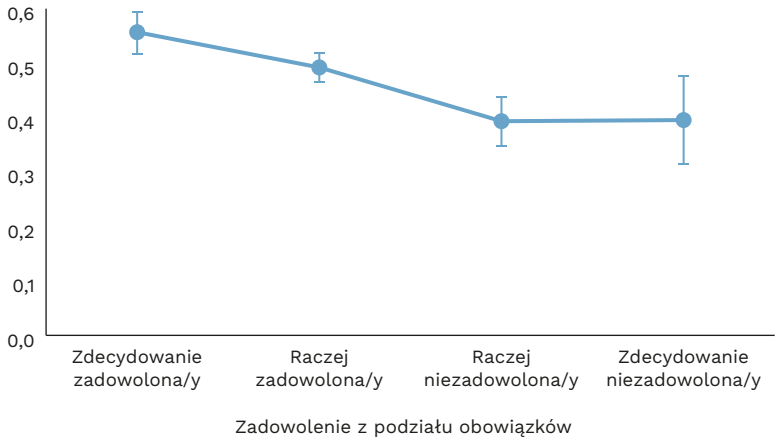

Uwaga: na podstawie oszacowań modelu 1 z tabeli 1. Na wykresie zaznaczono 95-proc. przedziały ufności; N = 2268, w tym kobiet 1142, mężczyzn 1126.

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników przeprowadzonego badania.

Istotne jest, że odczuwane zadowolenie (lub jego brak), a nie rzeczywisty rozkład obowiązków, odgrywa decydującą rolę w chęci posiadania kolejnego dziecka. Na wykresie 17 (opracowanym na podstawie danych z modelu 2) prezentujemy zależność między sposobem podziału obowiązków i poziomem zadowolenia z tego podziału a skłonnością do posiadania kolejnego dziecka. W obrębie grup zadowolonych i niezadowolonych nie występują statystycznie istotne różnice w deklarowanej chęci posiadania kolejnego dziecka

wynikające ze sposobu podziału obowiązków[11]. Nawet jeśli respondent wykonuje więcej prac domowych i opiekuńczych niż partner, to przy wysokim poziomie satysfakcji z podziału, jego otwartość na kolejne dziecko w rodzinie pozostaje relatywnie wysoka i statystycznie nie różni się od deklaracji osoby zadowolonej z równego podziału obowiązków czy wręcz podziału, w którym to partner respondenta wykonuje większość prac w domu.

Wykres 17. Prawdopodobieństwo, że respondent chce mieć kolejne dziecko w zależności od zmiennej wyrażającej kategorię podziału obowiązków domowych i opiekuńczych oraz zadowolenia z tego podziału

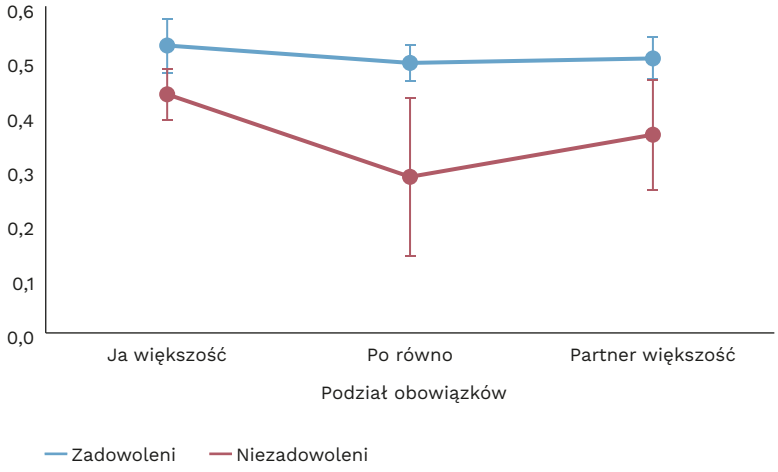

Uwaga: na podstawie oszacowań modelu 2 z tabeli 1. Na wykresie zaznaczono 95-proc. przedziały ufności; N = 2268, w tym kobiet 1142, mężczyzn 1126.

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników przeprowadzonego badania.

Model 1 i model 2 nie różnią się znacząco pod względem wielkości współczynników występujących przy zmiennych kontrolnych innych niż te dotyczące podziału obowiązków i zadowolenia z niego. Kierunki oraz siła ich oddziaływania są bardzo zbliżone pomiędzy oboma modelami, co pokazujemy w tabeli 1. W związku z tym poniżej przedstawiamy interpretację wyników obu modeli łącznie, dla wszystkich użytych w nich zmiennych.

[11] Test Walda na równość oszacowań wewnątrz grupy osób niezadowolonych: Chi2(2) = 4,72; p = 0,0973; wewnątrz grupy respondentów zadowolonych: Chi2(2) = 1,17; p = 0,5919.

Ramka 5. Wnioski z modeli 1 i 2

Płeć: mężczyźni średnio deklarują większą o ok. 10 pkt. proc. chęć posiadania kolejnego dziecka niż kobiety.

Wiek: osoby w wieku 25-29 lat wykazują największą chęć posiadania kolejnego dziecka.

Wykształcenie: nie różnicuje istotnie chęci do posiadania kolejnego dziecka w żadnym z modeli.

Miejsce zamieszkania: nie różnicuje istotnie chęci posiadania kolejnego dziecka w żadnym z modeli.

Liczba posiadanych dzieci: osoby wychowujące jedno dziecko wykazują największą chęć posiadania kolejnego dziecka. W porównaniu z tą grupą, rodzice dwójki, trójki lub czwórki i więcej dzieci są mniej skłonni do dalszego powiększania rodziny. W obydwu modelach skłonność jest niższa o ok. 29 pkt. proc. dla rodziców dwójki dzieci, 30 pkt. proc. dla rodziców trójki oraz 24 pkt. proc. dla osób wychowujących czwórkę lub więcej dzieci.

Wiek najmłodszego dziecka: im starsze jest najmłodsze dziecko w rodzinie, tym mniejsza skłonność do decyzji o kolejnym. Chęć posiadania następnego dziecka jest w obydwu modelach o ok. 5 pkt. proc. wyższa wśród rodziców, których najmłodsze dziecko ma 1-3 lata, w porównaniu z tymi, których najmłodsze dziecko jest starsze.

Mieszkanie z rodzicami lub teściami: w obu modelach mieszkanie z rodzicami lub teściami współwystępuje z większą (o ok. 9 pkt. proc.) chęcią posiadania kolejnego dziecka.

Podział obowiązków i zadowolenie: występuje silna zależność pomiędzy chęcią posiadania kolejnego dziecka a zadowoleniem z podziału obowiązków domowych i opiekuńczych. Z kolei niezadowolenie negatywnie oddziałuje na chęć posiadania kolejnego dziecka, bez względu na to jaki podział rzeczywiście występuje w gospodarstwie domowym respondenta. Kluczową rolę odgrywa subiektywne zadowolenie z podziału obowiązków, a nie sam ich rzeczywisty rozkład.

Dochód respondenta: nie różnicuje istotnie chęci posiadania dziecka w żadnym modelu.

Dochód partnera respondenta: różnicuje chęć posiadania dziecka w taki sposób, że osoby, których partner znajduje się w najniższym kwartylu dochodów są w obydwu modelach o ok. 5 pkt. proc. mniej chętne do posiadania kolejnego dziecka w porównaniu z ankietowanymi, których partnerzy zarabiają więcej (ale już pomiędzy kwartylem II, III i IV istotne różnice nie występują).

Status zawodowy: nie występują istotne różnice w deklarowanej chęci posiadania dzieci między osobami pracującymi a niepracującymi w żadnym z modeli[12].

Poglądy na role płciowe: osoby zdecydowanie zgadzające się z twierdzeniem, że kobiety lepiej nadają się do opieki nad dziećmi niż mężczyźni, są bardziej chętne (w modelu 1 o ok. 7 pkt. proc., w modelu 2 o ok. 8 pkt. proc.) do dalszego powiększania rodziny. Pomiędzy osobami wybierającymi inne odpowiedzi w tym pytaniu nie ma istotnych różnic. Prawdopodobnie w tej jednej podgrupie respondentów mieszczą się osoby mające znacząco bardziej konserwatywne spojrzenie na role płciowe niż średnia w społeczeństwie.

[12] Konkluzja ta odzwierciedla przede wszystkim zależność obserwowaną wśród kobiet. W przypadku mężczyzn jedynie 29 respondentów (2,5 proc. badanych mężczyzn) zadeklarowało, że nie są aktywni zawodowo, co sprawia, że zdecydowaną większość osób niepracujących w próbie stanowią kobiety.

Płeć ma istotny wpływ na zależność między zadowoleniem z podziału obowiązków a chęcią dalszego powiększania rodziny. Wyniki uzyskane na podstawie oszacowań modelu 1 osobno dla kobiet i mężczyzn dowodzą, że u kobiet chęć posiadania kolejnego dziecka jest relatywnie mniej zależna od subiektywnego zadowolenia z podziału obowiązków niż ma to miejsce w przypadku mężczyzn (wykres 18). Mężczyźni deklarujący bycie „zdecydowanie zadowolonymi" z podziału obowiązków wykazują o 21 pkt. proc. wyższe prawdopodobieństwo chęci powiększenia rodziny w porównaniu z tymi, którzy określają się jako „raczej niezadowoleni". Dla kobiet analogiczna różnica w poziomie zadowolenia przekłada się na wzrost tej skłonności jedynie o 9 pkt. proc. Zatem z oszacowanego modelu wynika, że chęć powiększenia rodziny u mężczyzn jest wyraźnie bardziej zależna od wzrostu zadowolenia z domowego podziału obowiązków niż w przypadku kobiet. Zarazem, jak pisaliśmy w rozdziale 1, odsetek respondentek niezadowolonych z tego podziału jest znacząco większy niż wśród ankietowanych mężczyzn. Tym samym mężczyźni częściej znajdują się w takiej pozycji, w której są zadowoleni z podziału prac w domu i zarazem chętni do powiększania rodziny.

Wykres 18. Prawdopodobieństwo, że respondent chce mieć kolejne dziecko w zależności od zadowolenia respondenta z podziału obowiązków domowych i opiekuńczych

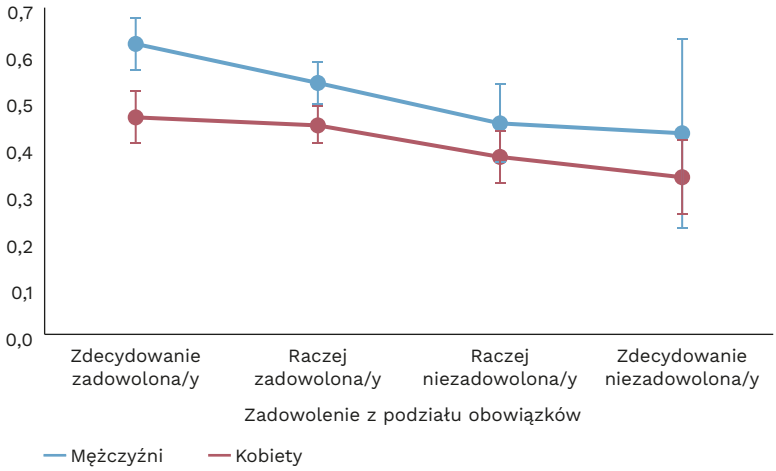

Uwaga: na podstawie oszacowań modelu 1 dla kobiet i modelu 1 dla mężczyzn z tabeli 1. Na wykresie zaznaczono 95-proc. przedziały ufności; N = 2268, w tym kobiet 1142, mężczyzn 1126.

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników przeprowadzonego badania.

Jedną z ważniejszych różnic między kobietami a mężczyznami, ujawnionych w oszacowaniach uzyskanych oddzielnie dla obu płci, jest zależność między wiekiem a chęcią posiadania kolejnego dziecka (wykres 19). Kobiety są

najbardziej skłonne do podjęcia decyzji o kolejnym dziecku w wieku 25-29 lat. U mężczyzn największa chęć posiadania kolejnego dziecka jest przesunięta w czasie i przypada na wiek 30-34 lat, kiedy to u kobiet chęć dalszego powiększania rodziny już spada. Wyrażenie chęci posiadania dziecka u kobiet jest o 7,9 pkt. proc. mniej prawdopodobne w wieku 30-34 lata niż w wieku 25-29 lat, o 13,2 pkt. proc. mniej prawdopodobne w wieku 35-39 lat i o 25,7 pkt. proc. mniej prawdopodobne w wieku 40-44 lata.

Wykres 19. Prawdopodobieństwo chęci posiadania kolejnego dziecka w zależności od wieku respondenta, z osobnymi oszacowaniami dla kobiet i mężczyzn

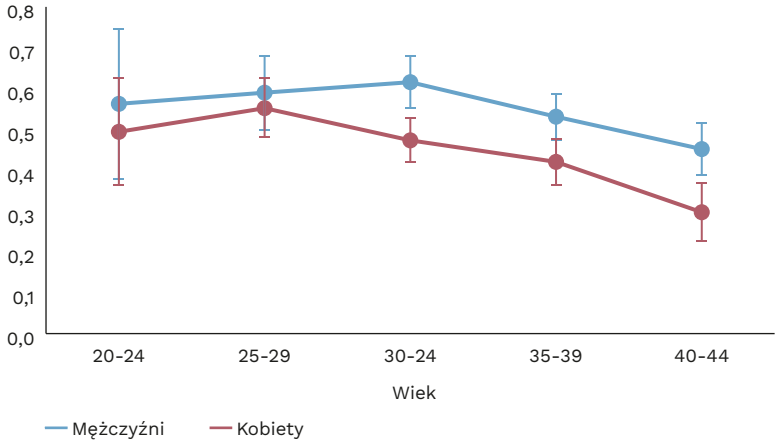

Uwaga: na podstawie oszacowań modelu 1 dla kobiet i modelu 1 dla mężczyzn z tabeli 1. Na wykresie zaznaczono 95-proc. przedziały ufności; N = 2268, w tym kobiet 1142, mężczyzn 1126.

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników przeprowadzonego badania.

2.3. Możliwe przyczyny zależności między zadowoleniem z podziału obowiązków i gotowością na kolejne dziecko

Istotna i silna zależność między odczuwaną satysfakcją z podziału obowiązków i otwartością na powiększenie rodziny jest relatywnie rzadziej wskazywanym czynnikiem decyzji prokreacyjnych na tle bardziej powszechnie wskazywanych w literaturze czynników, takich jak zasoby ekonomiczne, zasoby czasu, zmieniające się role społeczne i model rodziny. Jednocześnie zależność ta wydaje się powiązana z większością tych czynników i stanowić pewną konkretyzację mechanizmu, który sprawia, że rodzice, a zwłaszcza kobiety, coraz rzadziej decydują się na kolejne dziecko. Mechanizm ten zaś

wynika z rosnących aspiracji zawodowych (bądź też potrzeb ekonomicznych) kobiet, które chcą, a czasem muszą partycypować w pozyskiwaniu środków na utrzymanie rodziny (coraz częściej też stają się żywicielkami swoich rodzin). Przyczynowej zależności między zadowoleniem z podziału obowiązków a decyzjami prokreacyjnymi należy zatem upatrywać w ograniczonych możliwościach łączenia pracy zarobkowej – zwłaszcza pełnoetatowej – z „drugą zmianą" w domu. Badania w tym zakresie pozwalają na identyfikację co najmniej trzech potencjalnych wyjaśnień omawianej zależności:

1. **Bardziej aktywny udział obojga partnerów w realizacji obowiązków domowych zmniejsza zjawisko podwójnego obciążenia kobiet** (Mills i in., 2008; Raybould, Sear, 2021). Podobnie, zaangażowanie zewnętrznej pomocy, zarówno formalnej (np. żłobki), jak i nieformalnej (np. pomoc bliskich osób przy opiece nad dziećmi), łagodzi to obciążenie. Brak tego wsparcia może oznaczać duże dysproporcje w podziale obowiązków i powodować napięcia, które nie sprzyjają decyzji o kolejnym dziecku.
2. **Większe zaangażowanie mężczyzn w prace domowe i opiekuńcze (lub dostępność innych form pomocy) redukuje tzw. karę za macierzyństwo kobiet** (Brodmann, Esping-Andersen, Güell, 2007). Odciążenie w realizacji obowiązków domowych i opiekuńczych ułatwia matkom powrót do pracy zawodowej, przez co wpływ rodzicielstwa na sytuację ekonomiczną gospodarstwa domowego jest mniejszy, zatem łatwiej podjąć decyzję o kolejnym dziecku.
3. **Oba powyższe zjawiska są nierozerwalnie związane z warstwą normatywną dotyczącą oczekiwań co do sprawiedliwego czy satysfakcjonującego partnerów podziału obowiązków**. Goldin (2024) zwraca uwagę na pogłębiającą się niezgodność poglądów – kobiety, zwłaszcza w krajach, w których dokonała się szybka transformacja, coraz częściej preferują egalitaryzm w podziale obowiązków, a mężczyźni pozostają w tej kwestii bardziej przywiązani do tzw. tradycyjnych ról płciowych. W takiej sytuacji doświadczenie opieki nad pierwszym dzieckiem może uświadomić kobiecie brak gotowości partnera do równego zaangażowania się w obowiązki domowe (Goldscheider, Bernhardt, Brandén, 2013). Rozczarowanie postawą partnerów zniechęca kobiety do posiadania kolejnego dziecka w obawie przed perspektywą rosnącej puli zadań. Współwystępującym czynnikiem może być też mniejsze zadowolenie ze związku wynikające z niezgodności oczekiwań partnerów. Można zatem hipotetyzować, że brak poczucia porozumienia z partnerem i nieskuteczne oczekiwanie większego zaangażowania z jego strony zniechęca kobiety do posiadania dzieci.

Ostatni ze wspomnianych wyżej czynników sugeruje ponadto, że **dla zrozumienia wpływu podziału obowiązków na decyzje prokreacyjne kluczowa jest normatywna ocena tego podziału (czy wydaje się sprawiedliwy, korzystny), a nie to czy jest on równy**. Potwierdzają to też niektóre badania empiryczne (Mikula, Riederer, Bodi, 2008). Można także spodziewać się, że czynnikiem mediującym w tej zależności jest przywiązanie do tradycyjnych

ról społecznych – kobietom o bardziej konserwatywnym widzeniu tej materii mniej przeszkadza nierówny podział obowiązków (Hakim, 2003). Są to wnioski zgodne z naszym ujęciem (przedstawionym w modelach w rozdziale 2.2) zmiennej dotyczącej nie tylko struktury podziału, lecz także zadowolenia z podziału (takie podejście do modelowania proponują także m.in. Riederer, Buber-Ennser, Brzozowska, 2019).

Na czynnik obciążenia pracą jako demotywator decyzji prokreacyjnych wskazuje też badanie Kurowskiej, Matysiak i Osiewalskiej (2023) oparte na danych ankietowych z okresu pandemii COVID-19. Ich wyniki wskazują, że u kobiet praca zdalna zmniejsza chęć posiadania kolejnego dziecka, u ojców efekt ten nie jest istotny statystycznie. Jednak czynnikiem mitygującym ten wpływ jest równy podział obowiązków domowych, tj. mniejsze obciążenie matek pracą opiekuńczą. Prawdopodobnie dlatego, że w okresie pandemicznych lockdownów nastąpił ogólnie wzrost obowiązków domowych i opiekuńczych, wynikający np. z edukacji zdalnej dzieci. Praca ta przypadła w nierównej proporcji głównie kobietom. Dlatego matki, które zyskały w okresie pandemii możliwość pracy zawodowej z domu, mogły odczuć „netto" wzrost obciążenia również pracą domową i koniecznością jednoczesnego zajmowania się dzieckiem – w porównaniu z osobami, które musiały świadczyć pracę zawodową poza domem. Stąd negatywny wpływ na chęć posiadania kolejnego dziecka i stąd także większa siła tego negatywnego efektu u kobiet, które wcześniej w większym stopniu dzieliły się obowiązkami opiekuńczymi z partnerem (w porównaniu z kobietami, które przed pandemią wykonywały większość pracy opiekuńczej).

Wnioskowanie na podstawie wyników badań utrudnia także fakt zachodzenia zmian w normach społecznych (co opisaliśmy w rozdziale 1). Normy zmieniają się jednak nie tylko w zakresie podziału obowiązków, lecz także posiadania dzieci. Może być więc tak, że osoby o bardziej egalitarnym nastawieniu, uznające za ważne próbę realizacji egalitarnej normy w swoim związku, są zarazem bardziej skłonne do kwestionowania sensu dążenia do posiadania dzieci w ogóle. Wówczas negatywna korelacja między zadowoleniem z podziału obowiązków a chęcią posiadania dzieci byłaby jedynie pozornym przyczynowym oddziaływaniem podziału prac domowych i opiekuńczych na decyzje prokreacyjne. Ale z pewnością przynajmniej w części związków istnieje przyczynowa zależność pomiędzy satysfakcjonującym podziałem obowiązków i większą chęcią posiadania dzieci.

Dyskusja

Powyższa analiza pozwala stwierdzić, że wśród rodziców co najmniej jednego dziecka do lat 9 decyzje prokreacyjne dotyczące kolejnych dzieci są silniej uzależnione od satysfakcji z podziału obowiązków domowych i opiekuńczych niż od równości tego podziału, chociaż większość badanych wskazywało, że równy podział uważają za właściwy. Nawet w tych gospodarstwach, w których panuje już równy podział, ale wciąż respondenci są z tego podziału niezadowoleni, nie występuje istotnie statystycznie większa skłonność posiadania kolejnego dziecka niż u podobnie niezadowolonych ankietowanych, którzy inaczej dzielą się pracą domową. Ponadto, prawie 50 proc. kobiet wykonujących więcej obowiązków niż ich mężowie lub partnerzy jest zadowolonych z podziału funkcjonującego w domach, co sugeruje, że satysfakcja ta ma więcej źródeł niż obiektywna równość obciążenia „niewidzialną pracą". Wśród nich ważne miejsce zajmuje z pewnością indywidualny stosunek do pełnienia tradycyjnych ról społecznych, osobista satysfakcja z wykonywania przynajmniej niektórych obowiązków lub z efektów tej nie zawsze przyjemnej pracy. Brak tej satysfakcji na poziomie konkretnych zadań może rodzić niezadowolenie z podziału obowiązków domowych i opiekuńczych nawet tam, gdzie podział pracy jest równy lub prawie równy. Niezadowolenie może wynikać także z nadmiernego zakresu wykonywanej pracy, która w warunkach zbytniego zmęczenia czy obciążenia przesłania satysfakcję z jej realizacji niezależnie od preferencji co do podziału.

W tym kontekście ujawnia się ważne ograniczenie powyższej analizy, jakim jest brak informacji o przyczynach zadowolenia z podziału obowiązków lub jego braku. Ważnym kierunkiem dalszych badań mogłoby być doprecyzowanie tego na ile o braku satysfakcji z podziału obowiązków decyduje jego nierówność, na ile nadmierne obciążenie (niezależnie od równości podziału), a na ile jest to np. kwestia możliwości realizacji aspiracji życiowych niezwiązanych bezpośrednio z życiem rodzinnym. Interesujące byłoby też zbadanie na ile obciążenie kobiet pracą domową (analogicznie do badanych tu decyzji prokreacyjnych) wpływa na ich preferencje w zakresie aktywności zawodowej.

Obok znacznego odsetka kobiet zadowolonych z nierównego podziału obowiązków mimo większego obciążenia nimi, na uwagę zasługuje stosunkowo niewielki odsetek ogółu niezadowolonych respondentów wśród badanych. Być może wynika to z doświadczenia rodzicielstwa, które „utemperowało" do

pewnego stopnia dążenia egalitarne, a więc oczekiwania dotyczące podziału nie są tak idealistyczne jakie mogły być przed pojawieniem się w rodzinie dziecka. W tym kontekście ważnym rozszerzeniem wniosków z naszego badania byłoby sprawdzenie, na ile podział obowiązków i zadowolenie z niego wpływa na decyzje prokreacyjne bezdzietnych związków.

Na uwagę zasługuje zaobserwowana przez nas pozytywna zależność pomiędzy obecnością rodziców lub teściów w gospodarstwie domowym i otwartością mieszkających z nimi rodziców małych dzieci na powiększenie rodziny. Chociaż zmienna ta była analizowana niezależnie od zadowolenia z podziału obowiązków, to można przypuszczać, że obecność dziadków wiąże się ze świadomością dodatkowego wsparcia, niezbędnego w okresie dorastania małych dzieci – niekoniecznie codziennej opieki, ale choćby incydentalnej pomocy w nagłych sytuacjach. Fakt mieszkania z rodzicami lub teściami może też oznaczać, że do dyspozycji rodziców małych dzieci jest większy metraż, co sprzyja decyzjom prokreacyjnym.

Powszechne występowanie nierówności w podziale obowiązków domowych i opiekuńczych we wszystkich rozwiniętych krajach sugeruje, że nierówności te mogą mieć swoje źródło w o wiele głębiej zakorzenionych normach i preferencjach społecznych i kulturowych. Dostępne wyniki badań nie wyjaśniają ich w wyczerpujący sposób. Jednocześnie normy zdają się zmieniać szybciej wśród kobiet niż mężczyzn, co tłumaczy powód częstszego niezadowolenia kobiet z nierównego podziału. Może zatem zastanawiać, dlaczego model nie pokazał istotnej zależności między normami i preferencjami prokreacyjnymi. Można podejrzewać, że zastosowane przez nas pytania dotyczące norm i poglądów nie stanowiły wystarczającego wskaźnika dla jednoznacznego określenia postaw tradycyjnych i postępowych. W pytaniach tych zabrakło m.in. określenia poglądów i postaw religijnych.

Jeżeli kluczowe znaczenie dla decyzji prokreacyjnych ma ogólne obciążenie obowiązkami domowymi i opiekuńczymi, to równy podział sam w sobie nie niweluje w wystarczającym stopniu tego obciążenia. Jest to ważny wniosek pokazujący ograniczenia roli promowanego coraz szerzej (zwłaszcza w UE) modelu partnerskiego w zwiększaniu dzietności, który zakłada daleko idącą równość w podziale pracy w domu. Jednocześnie nie podważa on potrzeby równoważenia zakresu obowiązków w tych związkach, w których obciążenie jednej strony dotkliwie ogranicza jej możliwości realizowania swoich aspiracji w sferze zawodowej czy innej formy aktywności poza sferą obowiązków domowych i opiekuńczych. Różnorodność indywidualnych preferencji w zakresie godzenia ról społecznych – pokazana także w powyżej przytoczonych danych – sugeruje potrzebę zachowania elastyczności w proponowanych rozwiązaniach wspierających aktualnych i przyszłych rodziców oraz ostrożności w faworyzowaniu określonego modelu (np. arbitralnie określanej równości).

Podsumowanie

Stopień złożoności czynników decydujących o preferencjach reprodukcyjnych nakazuje ostrożność w wyciąganiu wniosków o konkretnych kanałach przyczynowości w tym zakresie. Mimo wielu analogii i podobieństw kulturowych, społecznych i ekonomicznych, trudno obserwowanemu w każdym kraju rozwiniętym trendowi spadającego przyrostu naturalnego jednoznacznie przypisać jedną, kluczową przyczynę. W przypadku kwestii podziału obowiązków domowych i opiekuńczych określanie konkretnego kanału przyczynowego oddziaływania tego czynnika na decyzje reprodukcyjne jest utrudnione ze względu na przenikanie się w ramach tego czynnika kwestii materialnego, namacalnego obciążenia pracą, kwestii zmieniających się powoli od dekad norm społecznych i indywidualnych oraz kwestii zmian w funkcjonowaniu gospodarstwa domowego w systemie gospodarczym (np. zwiększania aktywności ekonomicznej kobiet, zmniejszania aktywności ekonomicznej dzieci).

Jednocześnie, zaprezentowane powyżej analizy potwierdzają ważną poczynioną już w innych badaniach obserwację o znaczeniu zadowolenia z podziału obowiązków dla decyzji o (kolejnym) dziecku. W przypadku polskich danych znaczenie to okazuje się większe nawet od bardziej popularnych czynników związanych z dochodem czy wykształceniem. Czynnik subiektywnego zadowolenia wskazuje na niedoceniany w strukturalnych analizach aspekt normatywny – poczucie nadmiernego obciążenia obowiązkami zdaje się mieć kluczowe znaczenie dla ewentualnej niechęci do posiadania kolejnego dziecka. Ale czynnik ten można interpretować też jako symptom naturalnego ograniczenia możliwości realizacji roli rodzica i roli pracownika w otoczeniu społeczno-gospodarczym, które nie zawsze sprzyja łączeniu tych ról.

O ile kwestia sprawiedliwości czy odpowiedniości takiego czy innego podziału wynika z wielu indywidualnych charakterystyk związku i trudno o jednoznaczne miejsce polityki publicznej w przywracaniu optimum i zwiększaniu poczucia zadowolenia, o tyle rozwiązania wspierające (oboje) pracujących rodziców w godzeniu przez nich ról rodzinnych i zawodowych pozostają sferą do bardziej twórczego zagospodarowania przez instytucje publiczne. Zważywszy na preferencje matek (Komisja Europejska, 2025) najmłodszych dzieci w Polsce do sprawowania osobistej opieki nad nimi (lub korzystania z pomocy zaufanych osób: dziadków, niań) w ich pierwszych kilku czy kilkunastu miesiącach, zwiększanie dostępności opieki instytucjonalnej (np. żłobków)

może okazać się niewystarczającą formą wsparcia. Potrzebna jest też likwidacja barier uniemożliwiających najbliższym (rodzicom, dziadkom, krewnym) czynne angażowanie się w pracę zawodową i opiekę nad dzieckiem, wnukiem, zwłaszcza w zakresie uelastycznienia wymiaru czasu i formy świadczonej przez nich pracy.

Aneks

A1. Rodzice małych dzieci – badanie PIE

Ankieta została przeprowadzona metodą CAWI (badanie internetowe) w czerwcu 2022 r. przez agencję badawczą PBS. W badaniu wzięło udział 1500 kobiet i 1500 mężczyzn. Selekcja do próby odbyła się na podstawie następujących kryteriów: (1) zamieszkiwanie wspólnie z mężem/żoną lub partnerem/partnerką; (2) posiadanie najmłodszego dziecka w wieku 1-9 lat; (3) zamieszkiwanie wspólnie z tym dzieckiem.

Kwotowy dobór prób i zastosowanie wag poststratyfikacyjnych zapewniają reprezentatywność prób i możliwość uogólniania wyników na populacje matek i ojców. Próby dobrano kwotowo, z założeniem wypełnienia kwot na minimalnym poziomie 60 proc. Kwoty zostały ustalone na podstawie danych BAEL za 2020 r. tak, by odzwierciedlały strukturę matek lub ojców ze względu na poziom wykształcenia, wielkość miejscowości zamieszkania, wiek najmłodszego dziecka (w trzech kategoriach). Po realizacji badania zastosowano wagę poststratyfikacyjną na podstawie rozkładów dla tych samych charakterystyk. Podstawowe charakterystyki opisowe prób znajdują się poniżej.

Tabela 1. Rozkład próby w badaniu rodziców małych dzieci

Zmienna	Liczebność w próbie	Udział w próbie (proc.)	Udział w próbie po przeważeniu (proc.)	Liczebność w próbie	Udział w próbie (proc.)	Udział w próbie po przeważeniu (proc.)
Płeć	**Kobiety**			**Mężczyźni**		
Ogółem	1500	100	100	1500	100	100
Poziom wykształcenia						
Wyższe	774	52	52	733	49	36
Średnie	524	35	32	505	34	35
Zasadnicze zawodowe lub niższe	202	13	16	262	17	29
Wielkość miejscowości zamieszkania						
Miasto powyżej 100 tys. mieszk.	421	28	29	571	38	29
Miasto 20-100 tys. mieszk.	280	19	18	322	21	18
Miasto do 20 tys. mieszk.	180	12	12	180	12	12
Wieś	619	41	41	427	28	41
Wiek						
Poniżej 30 lat	351	23	22	167	11	12
30-34 lata	454	30	29	331	22	23
35-39 lat	381	25	26	454	30	30
40-44 lata	215	14	15	347	23	22
45 lat lub więcej	99	7	7	201	13	13
Status na rynku pracy						
Pracuje	1048	70	65	1445	96	95
Nie pracuje	452	30	35	55	4	5
Wiek najmłodszego dziecka						
1-3 lat	741	49	44	609	41	44
4-6 lat	440	29	30	515	34	30
7-9 lat	319	21	26	376	25	26
Liczba dzieci w wieku poniżej 15 lat						
Jedno	802	54	53	674	45	45
Dwoje	554	37	37	659	44	43
Troje lub więcej	144	10	10	167	11	13

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników przeprowadzonego badania.

A2. Statystyki opisowe zmiennych wykorzystanych w modelach

Tabela 1. Statystyki opisowe testowanych zmiennych zależnych w modelach w rozdziale 2.2

Zmienna niezależna	Liczebność	Udział (w proc.)	Udział po przeważeniu (w proc.)
Płeć			
Kobieta	1142	50	50
Mężczyzna	1126	50	50
Wiek			
20-24 lat	84	4	4
25-29 lat	339	15	15
30-34 lat	655	29	28
35-40 lat	716	32	32
40-44 lat	474	21	21
Wykształcenie			
Podstawowe, gimnazjalne lub zasadnicze zawodowe	343	6	10
Średnie	757	28	29
Wyższe	1165	65	61
Miejsce zamieszkania			
Wieś lub małe miasto (poniżej 20 tys. mieszk.)	1034	46	52
Średnie (20-100 tys. mieszk.) lub duże miasto (100-500 tys. mieszk.)	914	40	36
Bardzo duże miasto (powyżej 500 tys. mieszk.)	320	14	12
Status zawodowy			
Nie pracuje	307	14	16
Pracuje	1961	86	84
Dochód respondenta (kwartyl dochodu w próbie)			
I kwartyl	734	32	34
II kwartyl	576	25	25
III kwartyl	374	16	17
IV kwartyl	584	26	24
Dochód partnera respondenta (kwartyl dochodu w próbie)			
I kwartyl	676	30	32
II kwartyl	601	26	26
III kwartyl	428	19	18
IV kwartyl	563	25	24

Zmienna niezależna	Liczebność	Udział (w proc.)	Udział po przeważeniu (w proc.)
Liczba posiadanych dzieci			
1	989	44	43
2	967	43	42
3	233	10	11
4 lub więcej	79	3	4
Wiek najmłodszego dziecka			
3 lata lub mniej	1087	48	47
4-6 lat	729	32	30
7-9 lat	452	20	23
Mieszkanie z rodzicami/teściami			
Nie	1902	84	83
Tak	366	16	17
Poglądy na role płciowe – czy kobiety bardziej nadają się do opieki nad dziećmi niż mężczyźni?			
Zdecydowanie tak	361	16	17
Raczej tak	1033	45	45
Raczej nie	654	29	28
Zdecydowanie nie	220	10	10
Podział obowiązków domowych i opiekuńczych (wykorzystane w modelu 1)			
Respondent wykonuje większość prac	823	36	37
Równy podział prac między respondentem a jego partnerem	727	32	31
Respondent wykonuje mniejszość prac	718	32	32
Zadowolenie respondenta z podziału obowiązków domowych i opiekuńczych (wykorzystane w modelu 1)			
Zdecydowanie zadowolony	591	26	26
Raczej zadowolony	1125	50	50
Raczej niezadowolony	424	19	19
Zdecydowanie niezadowolony	128	6	6
Kategoria zadowolenia i podziału obowiązków (wykorzystane w modelu 2)			
Respondent zadowolony – robi większość	380	17	17
Respondent zadowolony – równy podział prac	693	31	30
Respondent zadowolony – robi mniejszość	643	28	29
Respondent niezadowolony – robi większość	443	20	20
Respondent niezadowolony – równy podział prac	34	1	1
Respondent niezadowolony – robi mniejszość	75	3	3

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników przeprowadzonego badania.

Tabela 2. Statystyki opisowe zmiennych zależnych testowanych w modelach w rozdziale 2.2. w podziale na płeć

Zmienna niezależna	Kobiety			Mężczyźni		
	Liczebność	Udział (w proc.)	Udział po przeważeniu (w proc.)	Liczebność	Udział (w proc.)	Udział po przeważeniu (w proc.)
Wiek						
20-24 lat	57	5	5	27	2	3
25-29 lat	220	19	19	119	11	11
30-34 lat	369	32	31	286	25	26
35-40 lat	322	28	29	394	35	35
40-44 lat	174	15	16	300	27	25
Wykształcenie						
Podstawowe, gimnazjalne lub zasadnicze zawodowe	141	3	3	205	4	7
Średnie	385	14	14	372	14	15
Wyższe	616	35	37	549	31	24
Miejsce zamieszkania						
Wieś lub małe miasto (poniżej 20 tys. mieszk.)	593	52	52	441	39	51
Średnie (20-100 tys. mieszk.) lub duże miasto (100-500 tys. mieszk.)	411	36	36	503	45	37
Bardzo duże miasto (powyżej 500 tys. mieszk.)	138	12	12	182	16	12
Status zawodowy						
Nie pracuje	278	24	29	29	3	3
Pracuje	864	76	71	1097	97	97
Dochód respondenta (kwartyl dochodu w próbie)						
I kwartyl	583	51	52	151	13	16
II kwartyl	279	24	24	297	26	27
III kwartyl	132	12	11	242	21	22
IV kwartyl	148	13	13	436	39	36
Dochód partnera respondenta (kwartyl dochodu w próbie)						
I kwartyl	215	19	20	461	41	44
II kwartyl	286	25	25	315	28	27
III kwartyl	276	24	24	152	13	12
IV kwartyl	365	32	32	198	18	16
Liczba posiadanych dzieci						
1	531	46	46	458	41	40
2	454	40	40	513	46	44
3	121	11	11	112	10	11
4 lub więcej	36	3	3	43	4	4

Zmienna niezależna	Kobiety			Mężczyźni		
	Liczebność	Udział (w proc.)	Udział po przeważeniu (w proc.)	Liczebność	Udział (w proc.)	Udział po przeważeniu (w proc.)
Wiek najmłodszego dziecka						
3 lata lub mniej	589	52	46	498	44	48
4-6 lat	335	29	30	394	35	31
7-9 lat	218	19	23	234	21	22
Mieszkanie z rodzicami/teściami						
Nie	943	83	83	959	85	83
Tak	199	17	17	167	15	17
Poglądy na role płciowe – czy kobiety bardziej nadają się do opieki nad dziećmi niż mężczyźni?						
Zdecydowanie tak	174	15	15	187	17	18
Raczej tak	487	43	43	546	48	48
Raczej nie	360	32	31	294	26	25
Zdecydowanie nie	121	11	11	99	9	9
Podział obowiązków domowych i opiekuńczych (wykorzystane w modelu 1)						
Respondent wykonuje większość prac	717	63	63	106	9	10
Równy podział prac między respondentem a jego partnerem	318	28	27	409	36	35
Respondent wykonuje mniejszość prac	107	9	9	611	54	55
Zadowolenie respondenta z podziału obowiązków domowych i opiekuńczych (wykorzystane w modelu 1)						
Zdecydowanie zadowolony	255	22	22	336	30	30
Raczej zadowolony	460	40	40	665	59	59
Raczej niezadowolony	316	28	28	108	10	9
Zdecydowanie niezadowolony	111	10	10	17	2	2
Kategoria zadowolenia i podziału obowiazków (wykorzystane w modelu 2)						
Respondent zadowolony – robi większość	311	27	27	69	6	7
Respondent zadowolony – równy podział prac	306	27	26	387	34	33
Respondent zadowolony – robi mniejszość	98	9	9	545	48	49
Respondent niezadowolony – robi większość	406	36	36	37	3	3
Respondent niezadowolony – równy podział prac	12	1	1	22	2	2
Respondent niezadowolony – robi mniejszość	9	1	1	66	6	6

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników przeprowadzonego badania.

A3. Dodatkowe wykresy

Wykres 1. Wskaźnik dzietności w Polsce w latach 1980-2023 (w proc.)

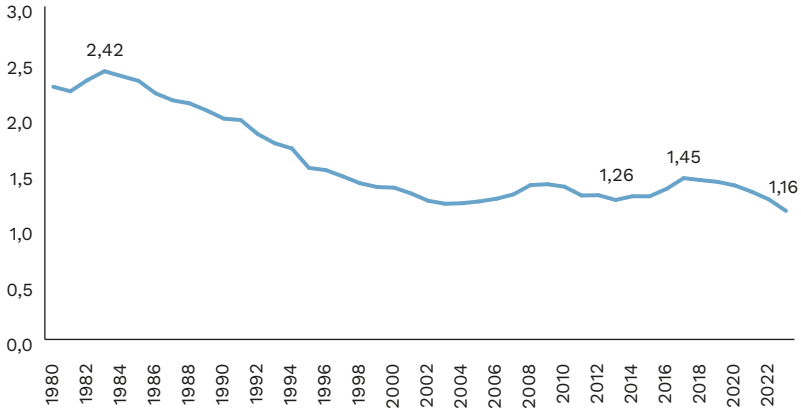

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie danych GUS.

Wykres 2. Współczynnik aktywności zawodowej kobiet w wieku 25-49 lat w Polsce (w proc.)

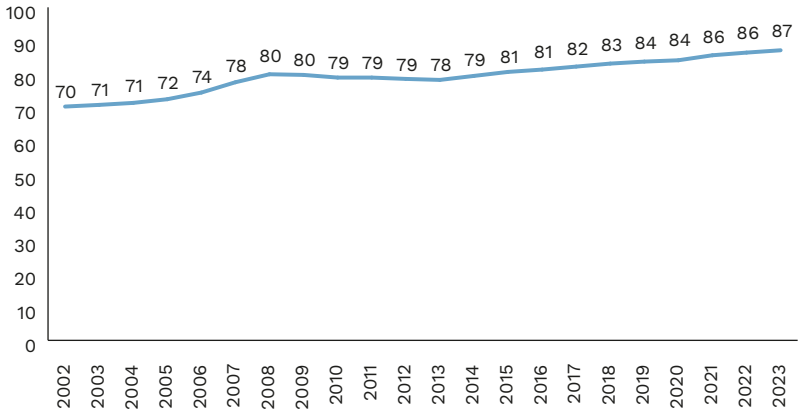

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie danych Eurostatu.

Wykres 3. Deklarowany podział poszczególnych obowiązków domowych w zależności od płci w Polsce (w proc.)

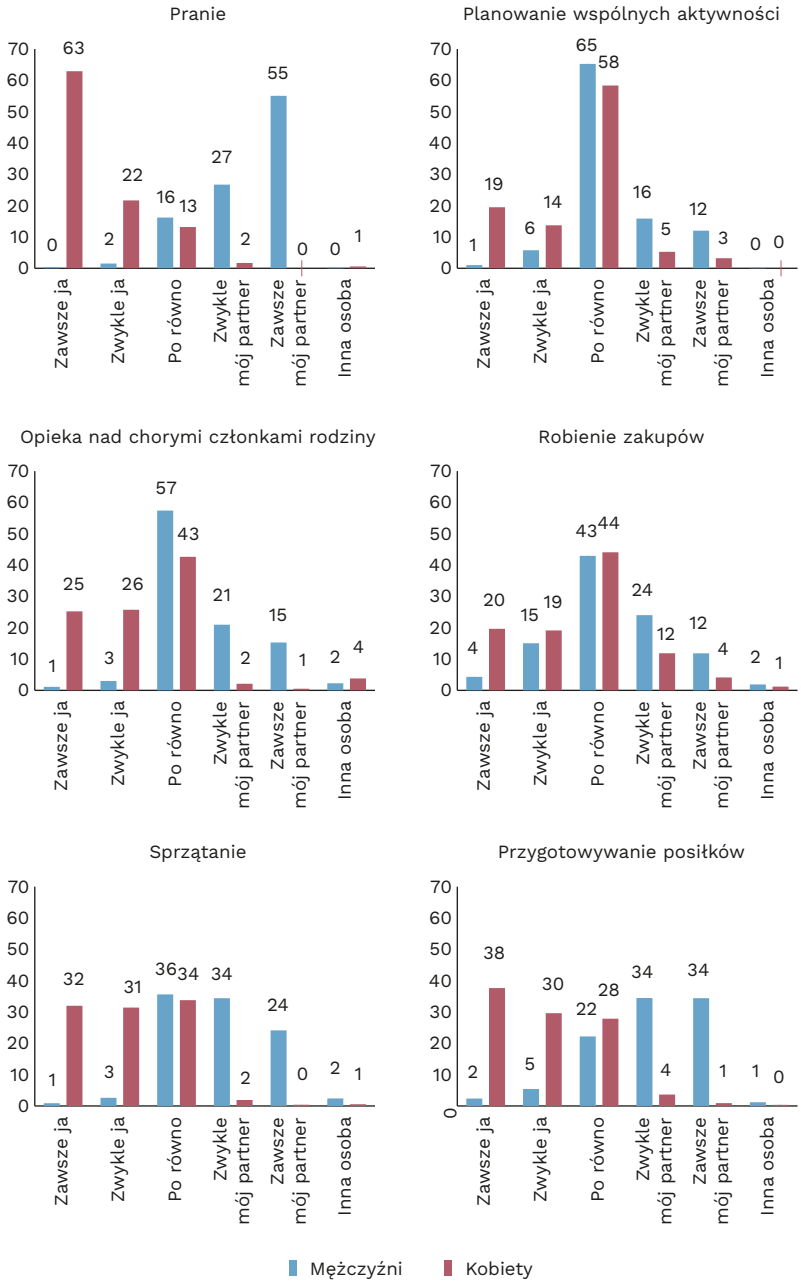

Uwaga do wykresów nr 4-9: wartości na osi Y przedstawiają odsetek całkowitej liczby obserwacji w poszczególnych przedziałach (koszach) zamieszczonych na osi X. Pytanie ankietowe o aktualny podział obowiązków w gospodarstwie domowym objęło 10-stopniową skalę, gdzie 0 oznaczało w ankiecie „ja robię wszystko", 5 – „podział po równo", 10 – „partner robi wszystko".

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie danych ISSP 2022 (Zieliński, Jerzyński, 2022).

Wykres 4. Status zawodowy a zaangażowanie respondenta i jego partnera w obowiązki domowe i opiekuńcze (w proc.)

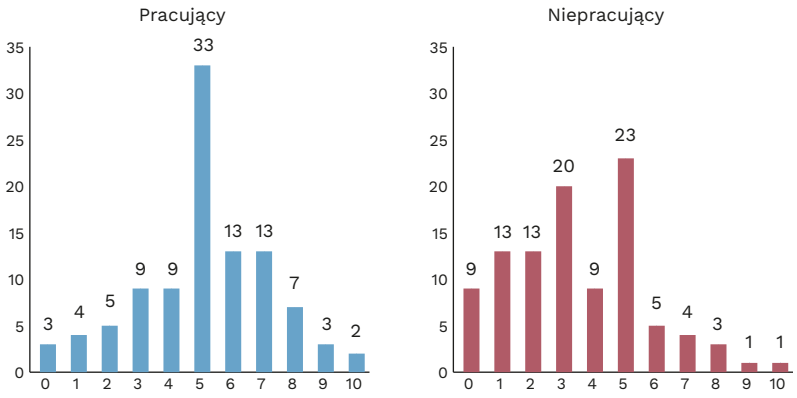

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników przeprowadzonego badania.

Wykres 5. Status zawodowy a zaangażowanie respondenta i jego partnera w obowiązki domowe i opiekuńcze wśród kobiet (w proc.)

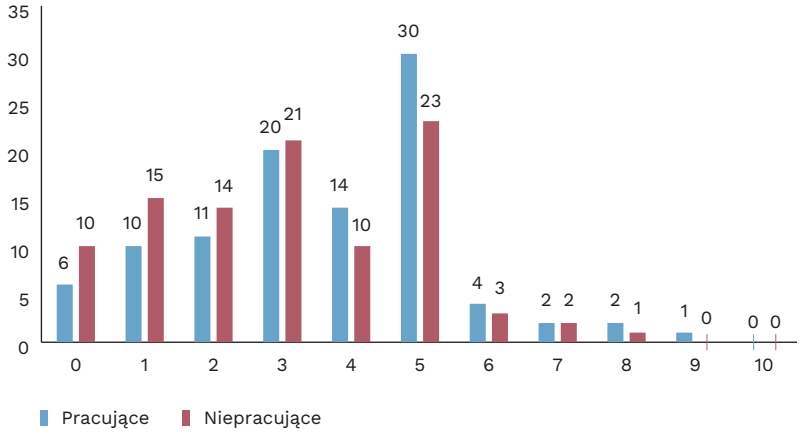

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników przeprowadzonego badania.

Wykres 6. Dochód respondenta a zaangażowanie respondenta i jego partnera w obowiązki domowe i opiekuńcze w zależności od płci (w proc.)

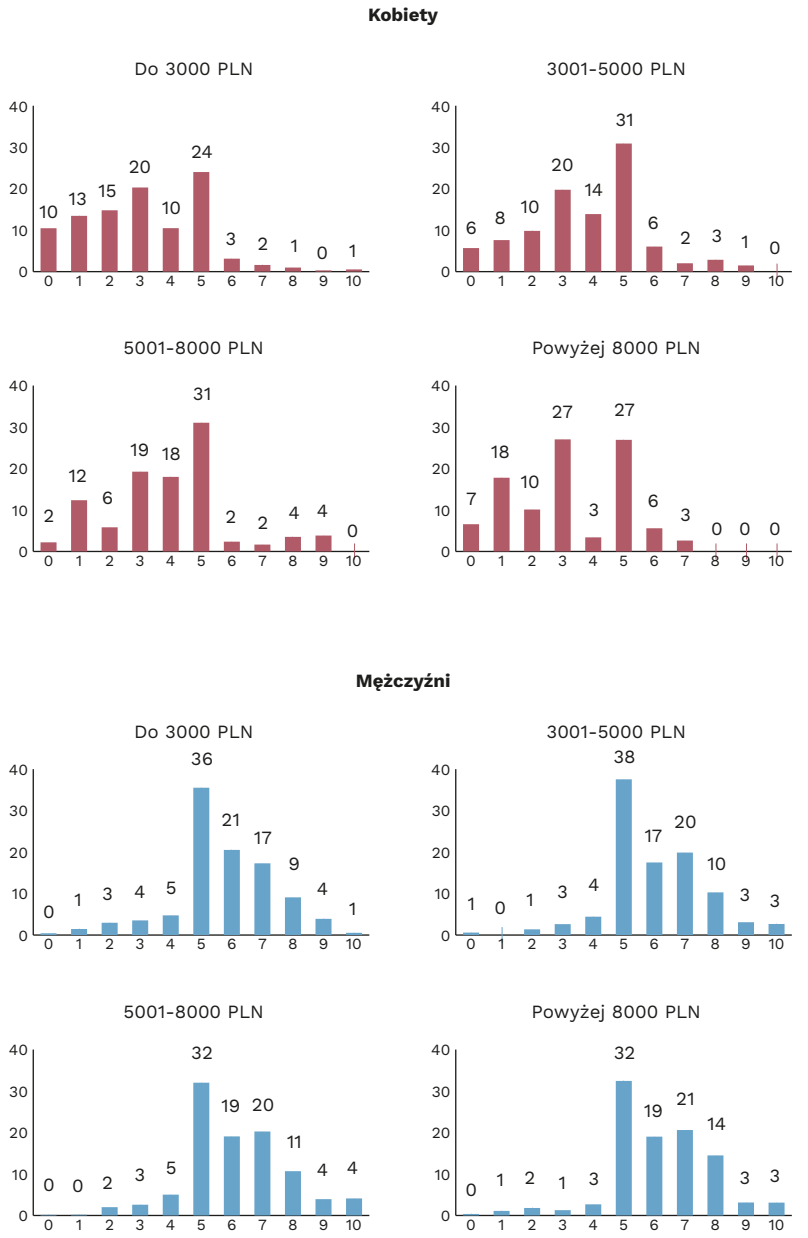

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników przeprowadzonego badania.

Wykres 7. Dochód partnera respondenta a zaangażowanie respondenta i jego partnera w obowiązki domowe i opiekuńcze w zależności od płci (w proc.)

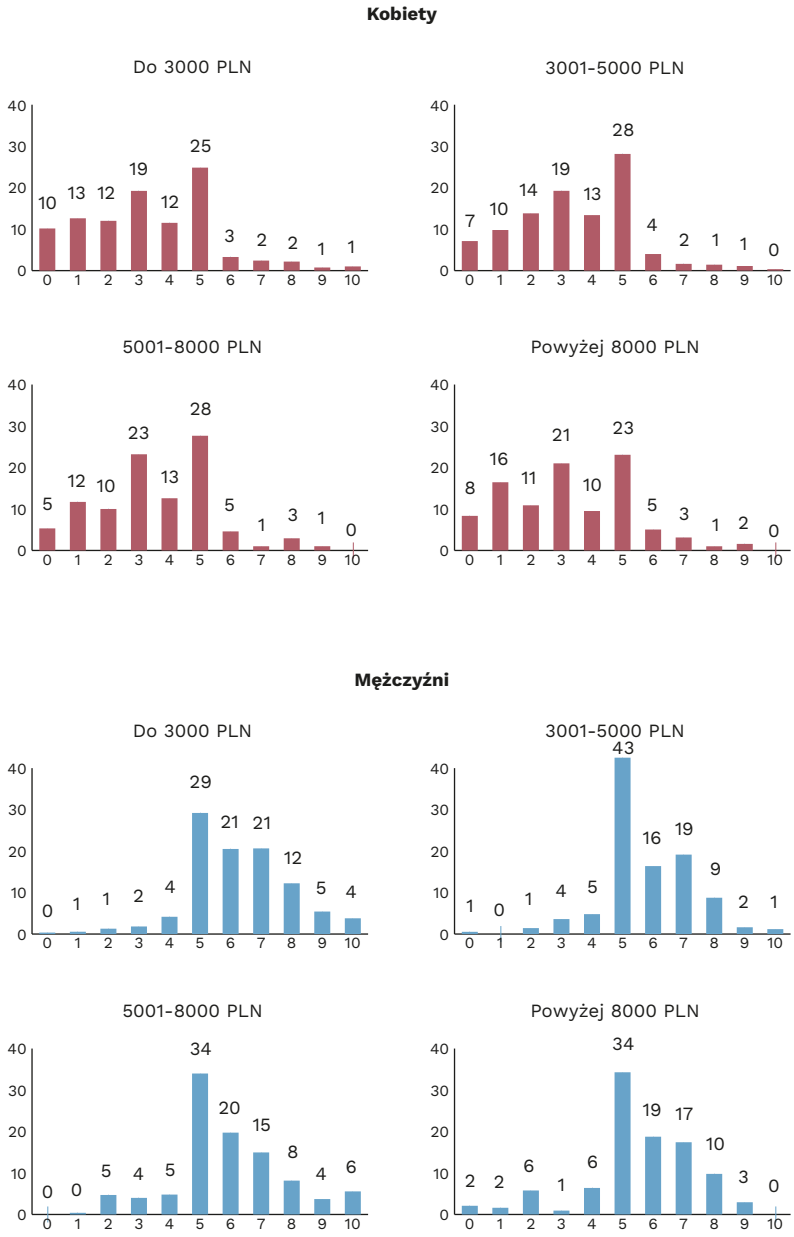

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników przeprowadzonego badania.

Wykres 8. Wielkość miejscowości zamieszkania a zaangażowanie respondenta i jego partnera w obowiązki domowe i opiekuńcze w zależności od płci (w proc.)

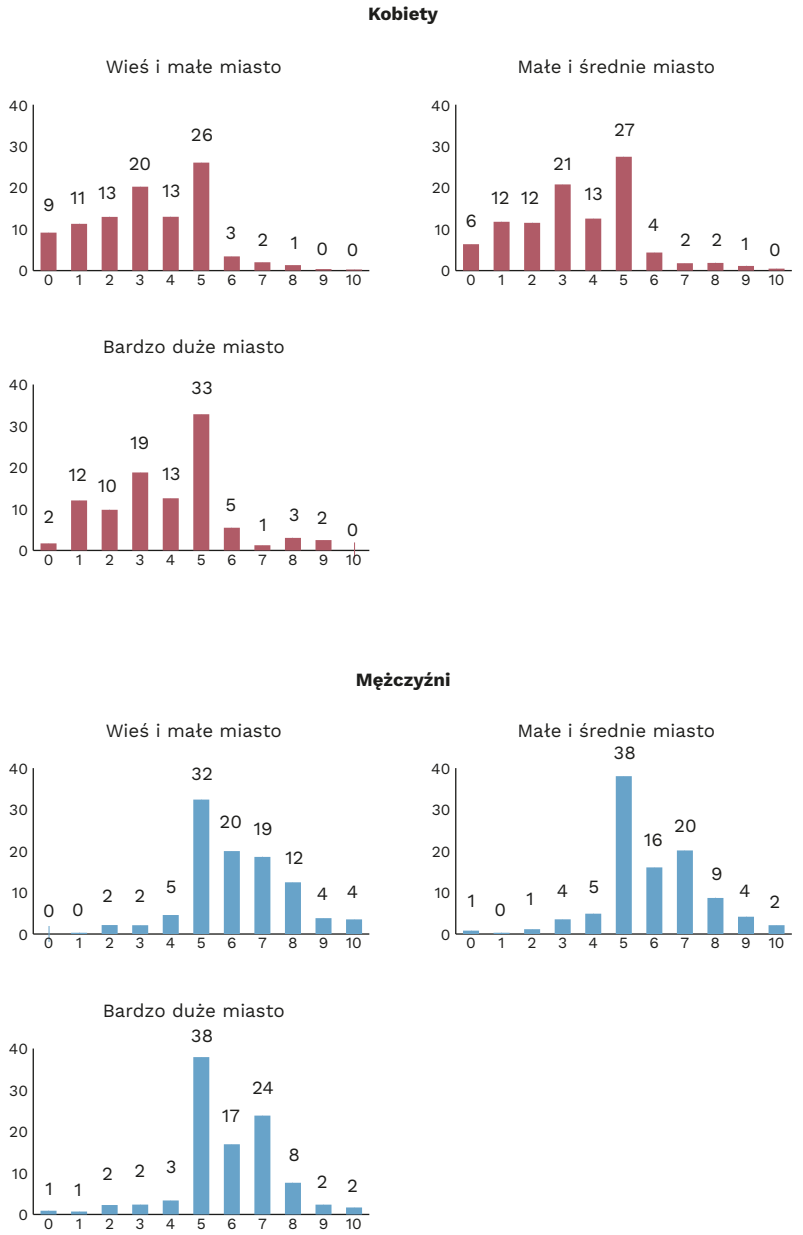

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników przeprowadzonego badania.

Wykres 9. Wykształcenie a zaangażowanie respondenta i jego partnera w obowiązki domowe i opiekuńcze w zależności od płci (w proc.)

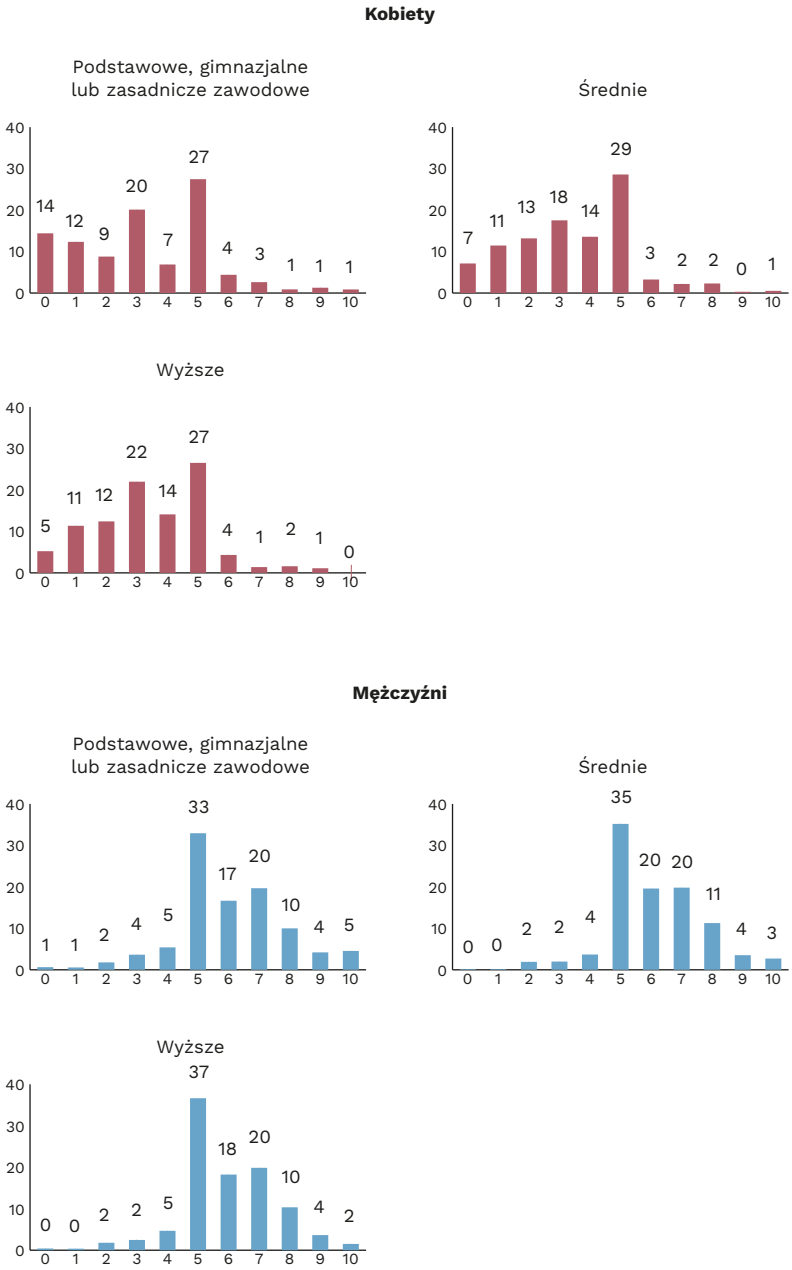

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników przeprowadzonego badania.

Wykres 10. Wiek a zaangażowanie respondenta i jego partnera w obowiązki domowe i opiekuńcze w zależności od płci (w proc.)

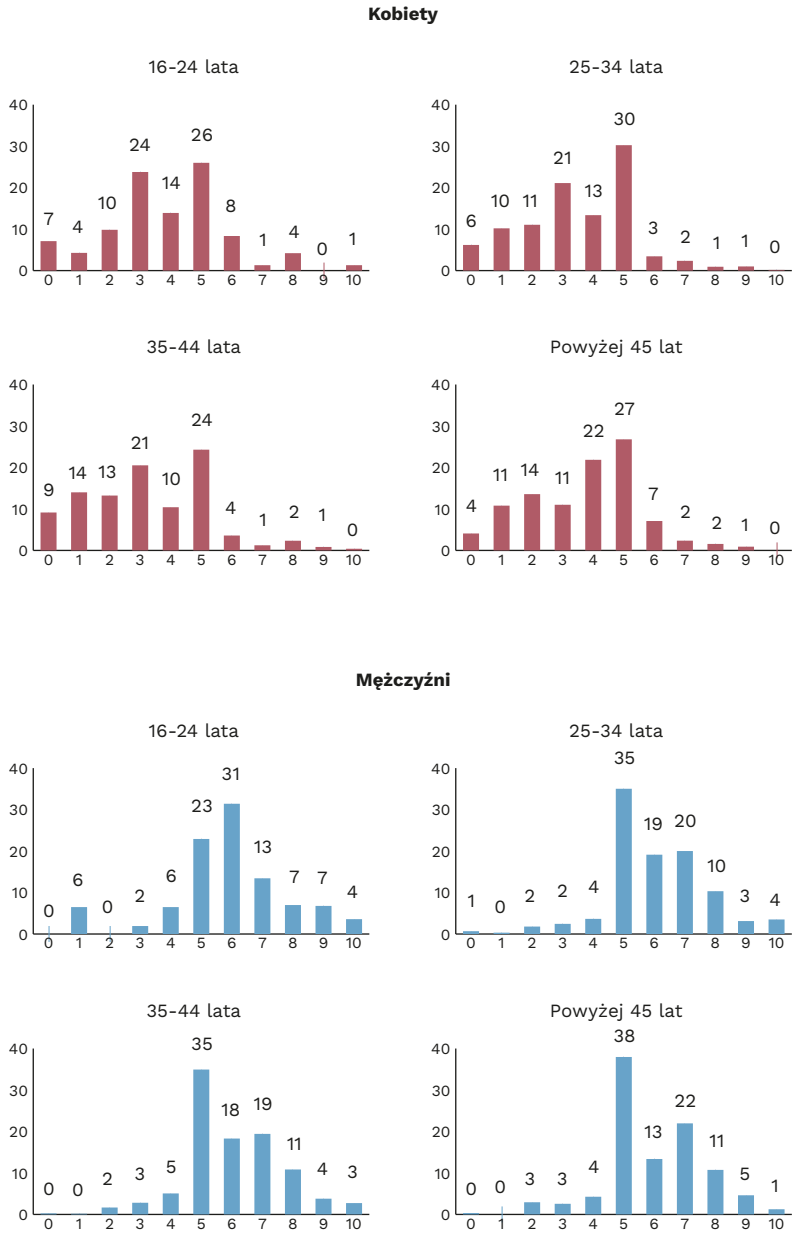

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników przeprowadzonego badania.

Wykres 11. Zadowolenie z obecnego podziału obowiązków domowych i opiekuńczych a deklaracje dot. oczekiwanego podziału pomiędzy respondenta i jego partnera w zależności od płci

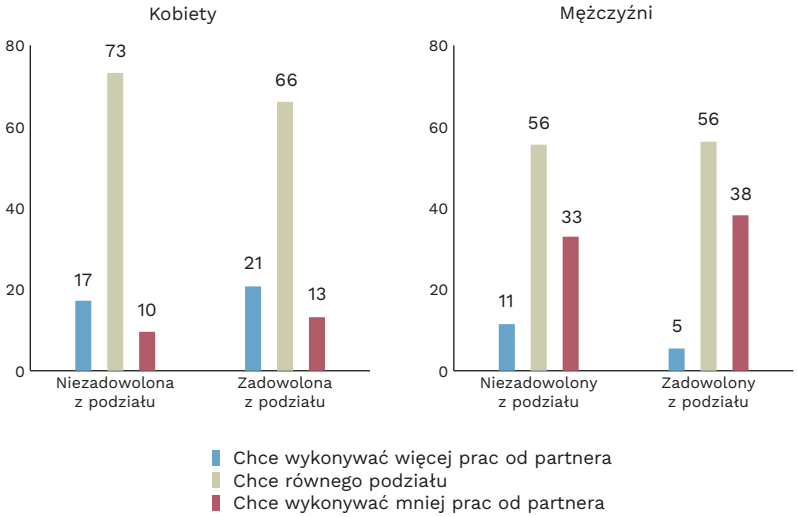

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników przeprowadzonego badania.

Wykres 12. Wykształcenie a deklaracje dot. oczekiwanego podziału pomiędzy respondenta i jego partnera w zależności od płci

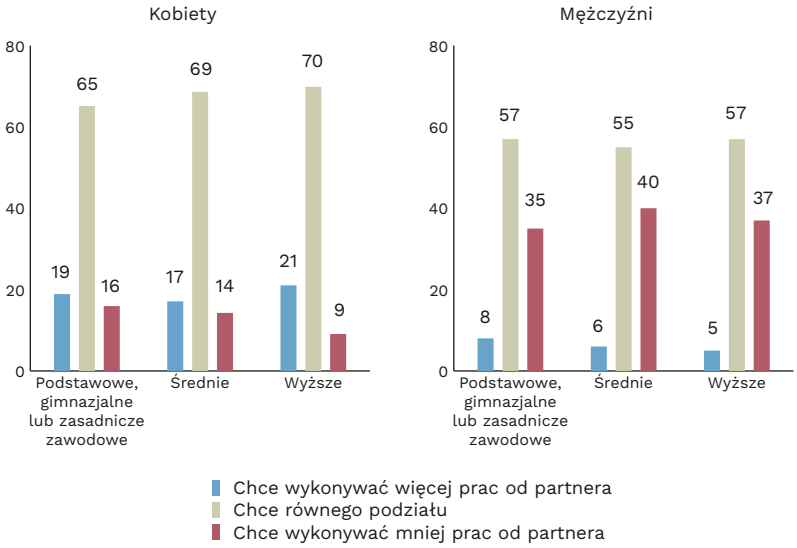

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników przeprowadzonego badania.

Wykres 13. Wielkość miejscowości zamieszkania a deklaracje dot. oczekiwanego podziału pomiędzy respondenta i jego partnera w zależności od płci

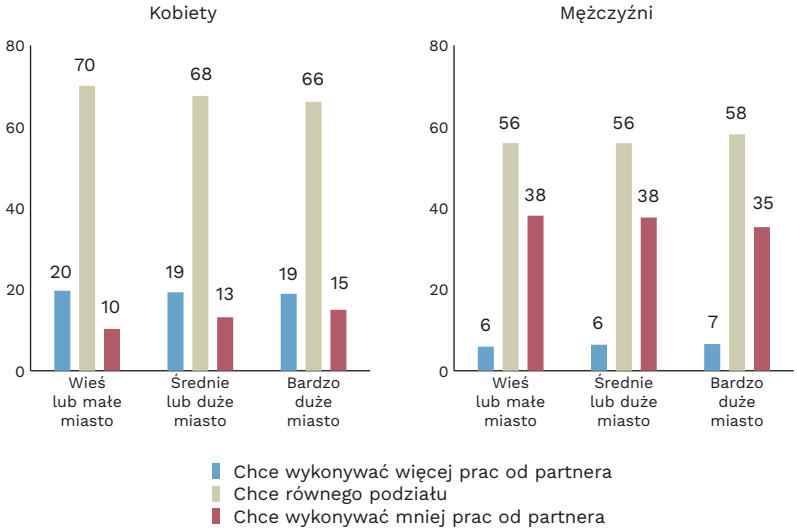

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników przeprowadzonego badania.

Wykres 14. Wiek a deklaracje dot. oczekiwanego podziału pomiędzy respondenta i jego partnera w zależności od płci

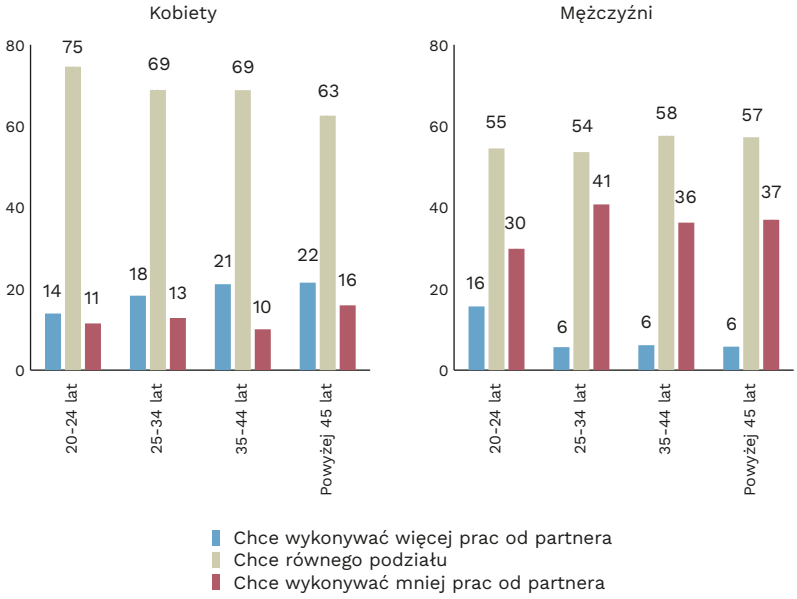

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników przeprowadzonego badania.

Wykres 15. Status zawodowy a deklaracje dot. oczekiwanego podziału między respondenta i jego partnera

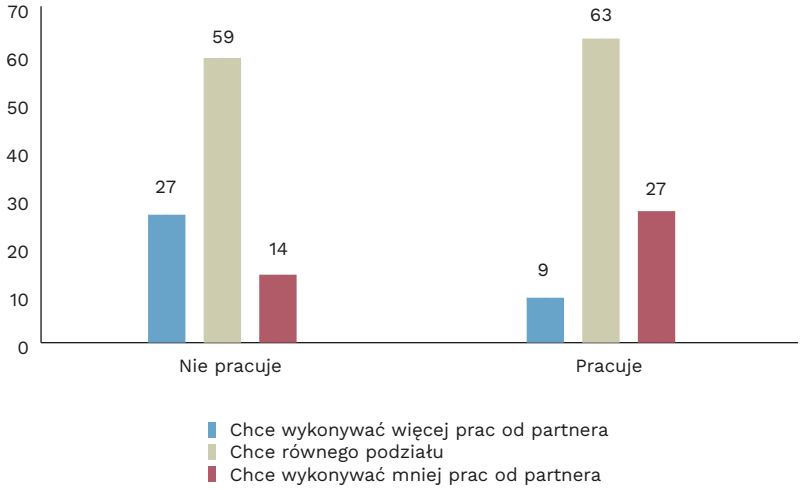

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników przeprowadzonego badania.

Wykres 16. Dochód respondenta a deklaracje dot. oczekiwanego podziału pomiędzy respondenta i jego partnera w zależności od płci

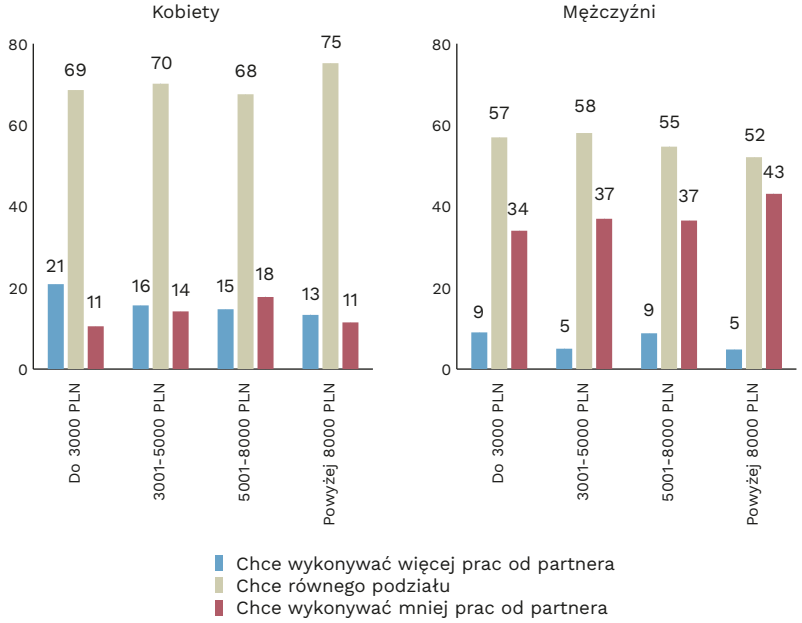

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników przeprowadzonego badania.

Wykres 17. Dochód partnera respondenta a deklaracje dot. oczekiwanego podziału pomiędzy respondenta i jego partnera w zależności od płci

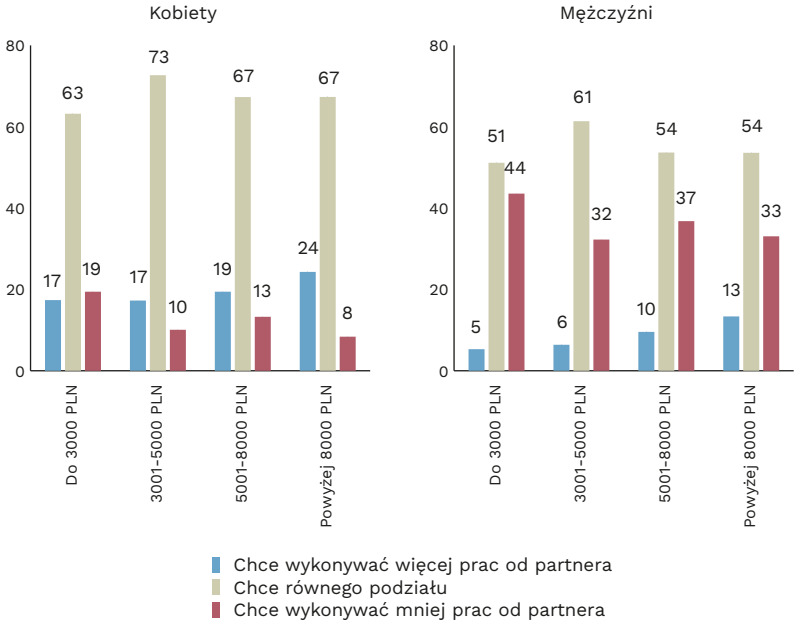

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników przeprowadzonego badania.

Bibliografia

Altintas, E., Sullivan, O. (2016), *Fifty years of change updated: Cross-national gender convergence in housework*, “Demographic Research”, No. 35, https://www.demographic-research.org/volumes/vol35/16/35-16.pdf [dostęp: 25.04.2025].

Aviv, E., Waizman, Y., Kim, E., Lui, J., Rodsky, E., Saxbe, D. (2025), *Cognitive household labor: gender disparities and consequences for maternal mental health and wellbeing*, “Archives of Women’s Mental Health”, No. 28, https://link.springer.com/article/10.1007/s00737-024-01490-w [dostęp: 25.04.2025].

Bianchi, S.M., Sayer, L.C., Milkie, M.A., Robinson, J.P. (2012), *Housework: Who Did, Does or Will Do It, and How Much Does It Matter?*, “Social Forces”, No. 91(1), https://academic.oup.com/sf/article/91/1/55/2235879 [dostęp: 25.04.2025].

Blair, S.L., Johnson, M.P. (1992), *Wives’ perceptions of the fairness of the division of household labor: The intersection of housework and ideology*, “Journal of Marriage and the Family”, No. 54, https://www.jstor.org/stable/353243 [dostęp: 25.04.2025].

Blair, S.L., Lichter, D.T. (1991), *Measuring the Division of Household Labor: Gender Segregation of Housework Among American Couples*, “Journal of Family Issues”, No. 12(1), https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/019251391012001007 [dostęp: 25.04.2025].

Braun, M., Lewin-Epstein, N., Stier, H., Baumgartner, M.K. (2008), *Perceived equity in the gendered division of household labor*, “Journal of Marriage and Family”, No. 70, https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1741-3737.2008.00556.x [dostęp: 25.04.2025].

Brodmann, S., Esping-Andersen, G., Güell, M. (2007), *When fertility is bargained: Second births in Denmark and Spain*, “European Sociological Review”, No. 23, https://academic.oup.com/esr/article-abstract/23/5/599/524598?redirectedFrom=fulltext [dostęp: 25.04.2025].

Carlson, D.L., Miller, A.J., Sassler, S. (2018), *Stalled for Whom? Change in the Division of Particular Housework Tasks and Their Consequences for Middle- to Low-Income Couples*, “Socius”, No. 4, https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2378023118765867 [dostęp: 25.04.2025].

Cerrato, J., Cifre, E. (2018), *Gender Inequality in Household Chores and Work-Family Conflict*, “Frontiers in Psychology”, No. 9, https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2018.01330/full [dostęp: 25.04.2025].

Ciciolla, L., Luthar, S.S. (2019), *Invisible Household Labor and Ramifications for Adjustment: Mothers as Captains of Households*, “Sex Roles” No. 81, https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/34177072/ [dostęp: 25.04.2025].

Daminger, A. (2019), *The Cognitive Dimension of Household Labor*, “American Sociological Review”, No. 84(4), https://doi.org/10.1177/0003122419859007.

Doepke, M., Kindermann, F. (2019), *Bargaining over Babies: Theory, Evidence, and Policy Implications*, “American Economic Review”, No. 109(9), https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/aer.20160328 [dostęp: 25.04.2025].

Doepke, M., Hannusch, A., Kindermann, F., Tertilt, M. (2022), *The Economics of Fertility: A New Era*, “National Bureau of Economic Research”, No. 29948, https://www.nber.org/papers/w29948 [dostęp: 25.04.2025].

Dunatchik, A. (2023), *Parenthood and the gender division of labour across the income distribution: the relative importance of relative earnings*, “European Sociological Review”, No. 39(2), https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/39219579/ [dostęp: 25.04.2025].

García-Román, J. (2025), *Gender differences in routine housework among one-person households: A cross-national analysis*, “Demographic Research”, No. 52, https://www.demographic-research.org/articles/volume/52/12 [dostęp: 25.04.2025].

Goldin, C. (2024), *Babies and the Macroeconomy*, “NBER Working Paper”, No. 33311, https://www.nber.org/papers/w33311 [dostęp: 25.04.2025].

Goldscheider, F., Bernhardt, E., Brandén, M. (2013), *Domestic gender equality and childbearing in Sweden*, “Demographic Research”, No. 29, https://www.demographic-research.org/articles/volume/29/40 [dostęp: 25.04.2025].

Greenstein, T. (2000), *Economic Dependence, Gender, and the Division of Labor in the Home: A Replication and Extension*, Journal of Marriage and Family, No. 62, https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2000.00322.x.

Grunow, D., Schulz, F., Blossfeld, H.P. (2012), *What determines change in the division of housework over the course of marriage?*, “International Sociology”, No. 27(3), https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0268580911423056 [dostęp: 25.04.2025].

Hakim, C. (2003), *A new approach to explaining fertility patterns: Preference theory*, “Population and Development Review”, No. 29, https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1728-4457.2003.00349.x [dostęp: 25.04.2025].

Haupt, A., Gelbgiser, D. (2023), *The gendered division of cognitive household labor, mental load, and family–work conflict in European countries*, “European Societies”, No. 26(3), https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14616696.2023.2271963 [dostęp: 25.04.2025].

Hook, J.L. (2010), *Gender Inequality in the Welfare State: Sex Segregation in Housework, 1965–2003*, “American Journal of Sociology”, No. 115(5), https://www.jstor.org/stable/10.1086/651384 [dostęp: 25.04.2025].

ISSP Research Group (2013), *International Social Survey Programme: Family and Changing Gender Roles III - ISSP 2002*, GESIS Data Archive, Cologne, https://doi.org/10.4232/1.11564.

ISSP Research Group (2016), *International Social Survey Programme: Family and Changing Gender Roles IV - ISSP 2012*, GESIS Data Archive, Cologne, https://doi.org/10.4232/1.12661.

ISSP Research Group (2025), *International Social Survey Programme: Family and Changing Gender Roles V - ISSP 2022*, GESIS, Cologne, https://doi.org/10.4232/5.ZA10000.1.0.0.

Johnson, M.D., Maroto, M., Galambos, N.L., Krahn, H.J. (2024), *Who's doing more and when? Gender, parenting, and housework trajectories*, "Journal of Family Psychology", No. 38(5), https://doi.org/10.1037/fam0001219.

Kaufmann, J.C. (1998), *Dirty Linen: Couples as Seen Through Their Laundry*, Middlesex University Press, London.

Kan, M.Y., Sullivan, O., Gershuny, J. (2011), *Gender Convergence in Domestic Work: Discerning the Effects of Interactional and Institutional Barriers from Large-scale Data*, "Sociology", No. 45, https://www.researchgate.net/publication/258188649_Gender_Convergence_in_Domestic_Work_Discerning_the_Effects_of_Interactional_and_Institutional_Barriers_from_Large-scale_Data [dostęp: 25.04.2025].

Kiełczewska, A., Kukołowicz, P., Wincewicz, A. (2022), *Praca a dom. Wyzwania dla rodziców i ich konsekwencje*, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa, https://pie.net.pl/wp-content/uploads/2022/12/Praca-a-dom.pdf [dostęp: 25.04.2025].

Komisja Europejska (2025), *Key data on early childhood education and care in Europe*, Eurydice report, Publications Office of the European Union, Luxembourg, https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/publications/key-data-early-childhood-education-and-care-europe-2025 [dostęp: 25.04.2025].

Kurowska, A. (2020), *Gendered Effects of Home-Based Work on Parents' Capability to Balance Work with Non-work: Two Countries with Different Models of Division of Labour Compared*, "Social Indicators Research", No. 151, https://link.springer.com/article/10.1007/s11205-018-2034-9 [dostęp: 25.04.2025].

Kurowska, A., Matysiak, A., Osiewalska, B. (2023), *Working from Home During Covid-19 Pandemic and Changes to Fertility Intentions Among Parents*, "European Journal of Population", No. 39, https://link.springer.com/article/10.1007/s10680-023-09678-z [dostęp: 25.04.2025].

Mikula, G., Freudenthaler, H.H. (2002), *Division of tasks and duties and the perception of injustice: The case of household chores*, "Psychologische Beiträge", No. 44, https://www.researchgate.net/publication/232514110_Division_of_tasks_and_duties_and_the_perception_of_injustice_The_case_of_household_chores [dostęp: 25.04.2025].

Mikula, G., Riederer, B., Bodi, O. (2008), *Women's professional and familial work loads, relationship satisfaction and well-being: The mediating role of subjective work loads and perceived justice of the division of family work*, (w:) Fontaine, A., Matias, M. (ed.), *Work, family and personal dynamics: International perspectives*, Legis/LivPsic, Porto, https://www.researchgate.net/publication/260811541_Women's_professional_and_familial_work_loads_relationship_satisfaction_and_well-being_The_mediating_role_of_subjective_work_loads_and_perceived_justice_of_the_division_of_family_work [dostęp: 25.04.2025].

Mills, M., Mencarini, L., Tanturri, M.L., Begall, K. (2008), *Gender equity and fertility intentions in Italy and the Netherlands*, "Demographic Research", No. 18(1), https://www.demographic-research.org/volumes/vol18/1/18-1.pdf [dostęp: 25.04.2025].

Piña, D.L., Bengtson, V.L. (1993), *The Division of Household Labor and Wives' Happiness: Ideology, Employment, and Perceptions of Support*, "Journal of Marriage and Family", No. 55(4), https://www.jstor.org/stable/352771 [dostęp: 25.04.2025].

Raybould, A., Sear, R. (2021), *Children of the (gender) revolution: A theoretical and empirical synthesis of how gendered division of labour influences fertility*, "Population Studies", No. 75(2), https://doi.org/10.1080/00324728.2020.1851748.

Reich-Stiebert, N., Froehlich, L., Voltmer, J.-B. (2023), *Gendered Mental Labor: A Systematic Literature Review on the Cognitive Dimension of Unpaid Work Within the Household and Childcare*, "Sex Roles", No. 88, https://link.springer.com/article/10.1007/s11199-023-01362-0 [dostęp: 25.04.2025].

Riederer, B., Buber-Ennser, I., Brzozowska, Z. (2019), *Fertility Intentions and Their Realization in Couples: How the Division of Household Chores Matters*, "Journal of Family Issues", No. 40(13), https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0192513X19848794 [dostęp: 25.04.2025].

Sanchez, L., Thomson, E. (1997), *Becoming mothers and fathers: Parenthood, Gender, and the Division of Labor*, "Gender & Society", No. 11(6), https://doi.org/10.1177/089124397011006003.

Skirbekk, V. (2022), *Decline and Prosper! Changing Global Birth Rates and the Advantages of Fewer Children*, Palgrave Macmillan, Londyn.

Wilińska, M., Grzenda, W., Perek-Białas, J. (2019), *Grandmothers and Nongrandmothers in the Polish Labor Market: The Role of Family Issues*, "Journal of Family Issues", No. 40(12), https://doi.org/10.1177/0192513X19842243.

Zieliński, M.W. Jerzyński, T. (2022), *Family and Changing Gender Roles V*, International Social Survey Programme 2022, Polish edition [data], Repozytorium Danych Społecznych, https://doi.org/10.18150/BJ8SPG.

(www1) https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00199/default/table?lang=en [dostęp: 25.04.2025].

(www2) https://www.unwomen.org/en/news/in-focus/csw61/redistribute-unpaid-work [dostęp: 25.04.2025].

(www3) https://www.gesis.org/en/issp/data-and-documentation/family-and-changing-gender-roles/2022 [dostęp: 19.05.2025].

Spis tabel i wykresów

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Średnia deklarowana liczba godzin, którą respondenci poświęcali w ciągu tygodnia na obowiązki domowe i opiekuńcze w poszczególnych krajach europejskich w zależności od płci (w godz.) 12

Wykres 2. Średnia liczba godzin poświęcanych na pracę zawodową oraz obowiązki domowe i opiekuńcze w zależności od płci w Polsce wśród osób w wieku 15 lat lub więcej w 2023 r. (w godz.) 14

Wykres 3. Średni deklarowany czas przeznaczony na obowiązki domowe i opiekuńcze w tygodniu w Polsce w zależności od płci w latach 2002, 2012 i 2022 (w godz.) 15

Wykres 4. Deklarowana średnia liczba godzin poświęconych na obowiązki domowe i opiekuńcze w tygodniu w Polsce wśród osób bezdzietnych i rodziców w zależności od płci (w godz.) 16

Wykres 5. Deklarowany podział obowiązków domowych i opiekuńczych w polskiej rodzinie w zależności od płci (w proc.) 17

Wykres 6. Ocena stwierdzenia: „Rolą mężczyzny jest głównie zarabianie pieniędzy, a kobiety – troska o dom i dzieci” w Polsce w latach 2002, 2012 i 2022 (w proc.) 18

Wykres 7. Ocena stwierdzenia: „Kobiety lepiej nadają się do opieki nad dziećmi niż mężczyźni” wśród rodziców małych dzieci w Polsce (w proc.) 19

Wykres 8. Ocena stwierdzenia: „Bardziej korzystne dla rodziny jest gdy kobieta zajmuje się dziećmi i domem niż gdy robi to mężczyzna” wśród rodziców małych dzieci w Polsce (w proc.) . . .19

Wykres 9. Jaki powinien być podział obowiązków domowych i opiekuńczych w rodzinie? – deklaracje w zależności od płci (w proc.) 20

Wykres 10. Deklarowana satysfakcja z podziału obowiązków domowych i opiekuńczych między partnerami w zależności od płci w Polsce (w proc.) 21

Wykres 11. Respondenci zadowoleni z podziału obowiązków domowych i opiekuńczych w zależności od płci i deklarowanego podziału prac w gospodarstwie domowym (w proc.) 22

Wykres 12. Respondenci niezadowoleni z podziału obowiązków domowych i opiekuńczych w zależności od płci i deklarowanego podziału prac w gospodarstwie domowym (w proc.) 23

Wykres 13. Zaangażowanie respondenta i jego partnera w obowiązki domowe i opiekuńcze a deklarowana satysfakcja z podziału (w proc.) 24

Wykres 14. Różnica w deklarowanym średnim obciążeniu pracą domową i opiekuńczą w tygodniu pomiędzy kobietami a mężczyznami (w godz./tydz.) a średni TFR w latach 2011-2015 . . . 26

Wykres 15. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Czy chciał(a)byś mieć jeszcze dzieci?", w podziale na płeć (w proc.) 28

Wykres 16. Prawdopodobieństwo, że respondent chce mieć kolejne dziecko w zależności od zadowolenia z podziału obowiązków domowych i opiekuńczych 35

Wykres 17. Prawdopodobieństwo, że respondent chce mieć kolejne dziecko w zależności od zmiennej wyrażającej kategorię podziału obowiązków domowych i opiekuńczych oraz zadowolenia z tego podziału 36

Wykres 18. Prawdopodobieństwo, że respondent chce mieć kolejne dziecko w zależności od zadowolenia respondenta z podziału obowiązków domowych i opiekuńczych 38

Wykres 19. Prawdopodobieństwo chęci posiadania kolejnego dziecka w zależności od wieku respondenta, z osobnymi oszacowaniami dla kobiet i mężczyzn 39

SPIS WYKRESÓW (ANEKS A3)

Wykres 1. Wskaźnik dzietności w Polsce w latach 1980-2023 (w proc.). . . 52

Wykres 2. Współczynnik aktywności zawodowej kobiet w wieku 25-49 lat w Polsce (w proc.) 52

Wykres 3. Deklarowany podział poszczególnych obowiązków domowych w zależności od płci w Polsce (w proc.) 53

Wykres 4. Status zawodowy a zaangażowanie respondenta i jego partnera w obowiązki domowe i opiekuńcze (w proc.). 54

Wykres 5. Status zawodowy a zaangażowanie respondenta i jego partnera w obowiązki domowe i opiekuńcze wśród kobiet (w proc.) 54

Wykres 6. Dochód respondenta a zaangażowanie respondenta i jego partnera w obowiązki domowe i opiekuńcze w zależności od płci (w proc.) 55

Wykres 7. Dochód partnera respondenta a zaangażowanie respondenta i jego partnera w obowiązki domowe i opiekuńcze w zależności od płci (w proc.) 56

Wykres 8. Wielkość miejscowości zamieszkania a zaangażowanie respondenta i jego partnera w obowiązki domowe i opiekuńcze w zależności od płci (w proc.) 57

Wykres 9. Wykształcenie a zaangażowanie respondenta i jego partnera w obowiązki domowe i opiekuńcze w zależności od płci (w proc.) 58

Wykres 10. Wiek a zaangażowanie respondenta i jego partnera w obowiązki domowe i opiekuńcze w zależności od płci (w proc.) . . 59

Wykres 11. Zadowolenie z obecnego podziału obowiązków domowych i opiekuńczych a deklaracje dot. oczekiwanego podziału pomiędzy respondenta i jego partnera w zależności od płci 60

Wykres 12. Wykształcenie a deklaracje dot. oczekiwanego podziału pomiędzy respondenta i jego partnera w zależności od płci 60

Wykres 13. Wielkość miejscowości zamieszkania a deklaracje dot. oczekiwanego podziału pomiędzy respondenta i jego partnera w zależności od płci 61

Wykres 14. Wiek a deklaracje dot. oczekiwanego podziału pomiędzy respondenta i jego partnera w zależności od płci 61

Wykres 15. Status zawodowy a deklaracje dot. oczekiwanego podziału między respondenta i jego partnera 62

Wykres 16. Dochód respondenta a deklaracje dot. oczekiwanego podziału pomiędzy respondenta i jego partnera w zależności od płci 62

Wykres 17. Dochód partnera respondenta a deklaracje dot. oczekiwanego podziału pomiędzy respondenta i jego partnera w zależności od płci 63

SPIS TABEL

Tabela 1. Wyniki regresji logistycznej – współczynniki, błędy standardowe oraz efekty krańcowe 30

SPIS TABEL (ANEKS A1)

Tabela 1. Rozkład próby w badaniu rodziców małych dzieci 47

SPIS TABEL (ANEKS A2)

Tabela 1. Statystyki opisowe testowanych zmiennych zależnych w modelach w rozdziale 2.2 48

Tabela 2. Statystyki opisowe zmiennych zależnych testowanych w modelach w rozdziale 2.2. w podziale na płeć 50

Polski Instytut Ekonomiczny

Polski Instytut Ekonomiczny to publiczny think tank ekonomiczny z historią sięgającą 1928 roku. Jego obszary badawcze to przede wszystkim makroekonomia, klimat i energia, gospodarka światowa, zrównoważony rozwój, foresight gospodarczy, gospodarka cyfrowa i ekonomia behawioralna. Instytut przygotowuje raporty, analizy i rekomendacje dotyczące kluczowych obszarów gospodarki oraz życia społecznego w Polsce, z uwzględnieniem sytuacji międzynarodowej.

Polski
Instytut
Ekonomiczny